

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
BALTU FILOLOĢIJAS NODAĻA

**TĒVA LOMA ANEKDOTĒS MŪSDIENĀS UN
TRADICIONĀLĀS FOLKLORAS ASPEKTĀ**

BAKALaura DARBS

Autore: **Laine Zaviļeiska**
Studenta apliecības Nr.: lz07037
Darba vadītājs: Mg. philol. Rūta Jirgensone

RĪGA 2015

Saturs

IEVADS	3
1. LATVIEŠU ĢIMENES MODELIS TRADICIONĀLĀS FOLKLORAS TEKSTU AVOTOS	5
1.1. Latviešu ģimenes modelis vēsturiski	5
1.2. Dievu saimes analīze kā paralēlisms latviešu ģimenes modelim	13
1.3. Latviešu ģimenes modeļi tradicionālajā folklorā.....	16
2.TĒVA LOMA UN FUNKCIJAS ĢIMENĒ TRADICIONĀLAJĀ FOLKLORĀ.....	18
2.1. Iniciācijas ceļš no vīra uz tēva lomu.....	18
2.2. Tēvs kā paraugs ikdienas un turpmākajā dzīvē	21
2.3. Tēva meitas kā nepareizas audzināšanas piemērs	25
2.4. Tēvs kā tiesnesis mantojuma sadalē un liktenim.....	30
2.5. Vecpūsis – nepiepildīta vīra un tēva loma.....	33
2.6. Bārenis kā sēras pēc mātes vai abiem vecākiem	38
3. TĒVA LOMA ANEKDOTĒS MŪSDIENĀS	42
3.1. Anekdošu raksturojums	42
3.2. Tēva lomas raksturojums latviešu anekdotēs mūsdienās	46
SECINĀJUMI	51
ANOTĀCIJA.....	52
ANNOTATION.....	53
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	54
PIELIKUMI.....	56

IEVADS

Bakalaura darba "**Tēva loma anekdotēs mūsdienās un tradicionālās folkloras aspektā**" mērķis ir noskaidrot tēva nozīmi ģimenē tradicionālajā folklorā un tā iespējamo lomas maiņu mūsdienu folklorā anekdošu aspektā. Tādējādi darba gaitā tiek pievērsta uzmanība līdz šim mazāk pētītam tēlam - tēvam kā ģimenes loceklim un tā ietekmes un darbības sfērām sabiedrībā kā veselumā.

Lai sasniegtu darba mērķi, tiek izvirzīti šādi **uzdevumi**:

- Noskaidrot ģimenes veidošanās modeli un pamatprincipus tradicionālās kultūras priekšstatos.
- Balstoties tradicionālās folkloras tekstu avotos apkopot priekšstatus par tēva vietu un nozīmi ģimenē un sabiedrībā, veikt tēva funkciju analīzi.
- Pēc atlasītā anekdošu materiāla veikt tēva lomas analīzi mūsdienu situācijā/noskaidrot tēva tēla funkcijas mūsdienās un to maiņu.

Uzdevumu izpildei tiks izmantota **analīzes un kontekstuālā pētījuma metodes**: darba autore sākumā apskatīs citu zinātnieku pētījumus par latvieša ģimeni, lai varētu saprast, kādi ir tās modeļi, kuri ģimenes locekļi iepriekš ir pētīti. Tālāk tiks apskatīti tādi tradicionālas folkloras žanri kā ticējumi, tautas dziesmas un anekdotes, kuros ir minēts tēvs un tā funkcijas ģimenē, lai varētu analizēt viņa lomu un darbību kopējā ģimenes modelī. Tikai savācot pamatinformāciju par tēvu folklorā, tiks analizētas interneta ziņu portālos tvnet.lv un delfi.lv atlasītās anekdotes mūsdienās, lai varētu noskaidrot kāda ir tēva tēla funkcijas mūsdienās un vai tās ir mainījušās salīdzinājumā ar agrāk fiksētājām tēva funkcijām.

Galvenie apskatāmie pētnieki par šo tēmu būs folkloriste Janīna Kursīte, kas ir daudz pētījusi par latviešu māšu kultu, folkloristi Haralds Biezais un Elza Kokare, kas ir pētījuši dievu ģimeni, lai bakalaura darba autore varētu salīdzināt cilvēku un dievu ģimeņu paralēles un atšķirības. Tāpat tiks aplūkoti folklorista Ģirta Austruma monogrāfija par latvieša ģimeni. Vēsturiskam ģimenes apskatam tiks izmantoti vēsturnieku Indriķa Šterna un Arveda Švābes darbi par latviešiem cauri gadsimtiem.

Lai spētu orientēties anekdošu žanrā darba autore apskata Jāņa Niedres pētījumus par anekdotēm, kas tiek salīdzināti ar slāvu folklorista Eleazara Meletinskija rakstu par pasakām un anekdotēm. Vēsturiskam apskatam par anekdotēm tiek izmantots Ilustrētas Pasaules vēstures specizlaidums "Humors & vēsture".

Darba tēmas novitāte ir tajā, ka tēvs kā atsevišķs tēls nav apskatīts agrāk veidotās monogrāfijās vai zinātniskajos rakstos, tas nedaudz ir minēts līdzās mātēm, bet tā lomas

nozīmīgums ģimenes modelī nav apskatīts, tāpat kā nav izceltas tā funkcijas vai darbības sfēras ģimenē. Darba mērķis ir arī pierādīt, ka tēvs ir mūsdienu folklorā aktuāls tēls, kura loma un darbība ģimenē ir svarīga, tāpēc viņa tēls tiks sameklēts anekdotēs mūsdienās, kas vienlaikus pierādīs, ka arī anekdotes ir folkloras mūsdienu dzīvotspējīgs žanrs.

Darba **atslēgvārdi** ir tēvs, loma, ģimene, funkcijas, tradicionālā folklorā, anekdotes, mūsdienas.

1. LATVIEŠU ĢIMENES MODELIS TRADICIONĀLĀS FOLKLORAS TEKSTU AVOTOS

1.1. Latviešu ģimenes modelis vēsturiski

Latvijā tāpat kā visur pasaulē kāda noteikta daudzuma cilvēku grupa, izvēloties noteiktus parametrus, izveido kopumu, ko tā apzīmē ar vārdu ģimene. Katrai grupai šie parametri var atšķirties, bet kopumā ir lietas, kas tos apvieno zem vārda ģimene.

Skatot vārdnīcas, ar jēdzienu ģimene var saprast, ka tā ir “organizatoriska cilvēku abu dzimumu pārstāvju kopdzīves forma, kas izveidojusies vēsturiski un pastāv kā cilvēku sabiedrības pamatsūniņa; tuvu radnieku grupa (piemēram, vecāki un bērni), kas parasti dzīvo kopā” (tezaurs.lv skaidrojošā vārdnīca) vai tā ir “cilvēku sabiedrības vienība, kurā cilvēkus saista laulība un asinsradniecība” (tezaurs.lv Latviešu valodas vārdnīca). Kas ļauj secināt, ka daļēju pamatu šiem skaidrojumiem dod mūsdienu pasaules juridiskā puse, kas šīs cilvēku grupas apzīmē ar vārdu “ģimene”, neskatoties uz to, vai tās savas saistības ir nokārtojušas oficiāli vai nē, lai varētu turpmāk tās regulēt tiesiski, palīdzēt tām kārtot juridisko pusi, ja pašas šīs ģimenes puses nespēj vai nevēlas risināt. Sīkāk par to, kāpēc valsts vai kāds cits var jaukties šajās cilvēku grupās, ļaus saprast šo grupu dalījums un apraksts, apskatot informāciju par to gan no vēstures, gan no folkloras materiāliem, gan no darba autores vērojumiem.

Mūsdienās juridiskā puse, salīdzinot ar iepriekšējiem gadsimtiem, sabiedrībā ir ļoti sakārtota, kas ļauj apskatīt un noskaidrot ģimenes definīciju no visām pusēm, lai arī kādi jautājumi nerastos, apraksts par to, kas ir ģimene ir ļoti sakārtots: “Latvija Satversmē ir apņēmusies atbalstīt laulību, un no tā izriet, ka laulībā balstīta ģimene ir stabilākais un vēlamākais ģimenes modelis. Laulībā balstīta ģimene ir tiesiski prognozējamāka – ir skaidras tiesības un pienākumi ģimenes locekļu starpā, kā arī izrietošās sekas (piemēram, uztura došanas pienākums laulātajam arī pēc laulības iziršanas, paternitātes prezumpcija, kopīpašuma un mantojuma tiesības) un tādejādi arī labvēlīgāka vide bērna pilnvērtīgai un harmoniskai attīstībai, radot to par kreatīvu sabiedrības locekli. Tomēr svarīgi atzīmēt arī to, ka mūsdienu sabiedrībā neregistrēta sievietes un vīrieša kopdzīve kā fenomens ir plaši sociāli akceptēta, neraugoties uz to, ka cilvēkiem, kuri dzīvo neregistrētā kopdzīvē, nevajadzētu būt šķēršļiem savas attiecības nostiprināt juridiski, uzņemoties laulāto pienākumu, būt savstarpēji uzticīgiem, kopā dzīvot, vienam par otru gādāt un kopīgi rūpēties par ģimenes labklājību” (Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam). Tāpat ģimenes modeli veido arī nepilnas ģimenes, kur bērnus audzina viens vecāks, kas ir šķīries vai ir atraitnis. Civillikuma 214.pantam, kurā definēta ģimene šaurākā nozīmē, tiek atzīts, ka pie tās pieder laulātie un viņu bērni, kamēr tie vēl atrodas nedalītā saimniecībā” (Ģimenes valsts politikas

pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam). Kā redzams, Latvijā ģimenes definīcijas, to raksturojums un visas ar to saistītās lietas no valsts likumdošanas puses ir sakārtotas un nav pamata tās apšaubīt.

No vēstures viedokļa ir grūtāk aprakstīt to, kas agrāk tika uzskatīts par ģimeni, jo materiālu liecību avotu ir maz un tikai teorētiski var ko atrast vēstures liecībās, kā ļaužu reģistrs, hronikas par latviešu tautu utt. Bet ir daļa vēsturnieku, kas gan ar reālām lietām, gan teorētisku viedokli ir izveidojuši ainu par to, ko senatnē latviešu tauta varējusi uzskatīt par ģimeni, daļēji tiem palīdzējušas latviešu dainas, kuras 100% nevar uzskatīt par reālistisku tautas liecību par tās dzīvi, bet kas tomēr daļēji veido priekšstatu par to, kas ir latvieši un kas veido to dzīvi. Daļēji tas ir tāpēc, ka, lai gan dainas ir mutvārdu folklorā, kāds to ir izveidojis un no devis tālāk tautās, kas ir piedzīvojuši transformāciju un ir nonākusi pierakstītā veidā līdz mūsdienām. Tīri teorētisku viedokli, ko tās rada saviem pētniekiem, šie paši pētnieki papildina ar reālām, materiālām liecībām no dzīves. Visvairāk vēsturiski patiesas liecības par to, kā dzīvojuši, cik ilgi dzīvojuši, kādā vidē un kādas bijušas reālas dzīves tradīcijas senajiem latviešiem sabiedrībai sniedz arheoloģiskie izrakumi un vēlākās arheologu monogrāfijas par veiktajiem atklājumiem. Plašākam ieskatam var apskatīt, piemēram, arheoloģes Ilzes Lozes darbus par akmens laikmeta periodu Latvijā, vai Arņa Radiņa „Arheoloģisks ceļvedis latviešu un Latvijas vēsturē”, kā arī citu autoru darbus.

Aplūkojot vēsturnieka Indriķa Šterna monogrāfiju “Latvijas vēsture, 1180-1290: krustakari”, kur viņš atsaucas uz Arveda Švābes atklājumiem, kas tiks apskatīti nedaudz vēlāk, tiek iegūta vēstures aina, ka agrāk latviešu ģimenes modelis bija šāds: “Sociāli sīkākā vienība bija ģimene. Tālāk seko lielģimene – kopā dzīvo divas un trīs paaudzes. Senie latvieši lielģimeni sauca par saimi. Tajā bija apmēram 30 cilvēki. Tālāk seko dzimta – ekonomiskā apvienība, asinsradniecība vai mīts par izcelšanos no kopīga senča. Dzimts teritorija bija ciems ar ciema novadu (laukiem, mežiem). Dzimtā varēja apvienoties apmēram 25 lielģimenes. Dzimtu apvienība bija cilts: reāli kopīga vai mākslīgi pieņemta kopīga izcelsme, kopīga valoda, reliģija, tiesības un sociālā iekārta, vada cilts vecākais. Cilšu kopums veido tautu: valodas attīstība kopīga, paražas, garīgā kultūra, tiesības, teritorija un sociālā iekārta”(Šterns, 2002, 76 - 80).

Līdzīgus vēstures faktus par agrāko latvieša ģimenes modeli savācis latviešu jurists, literāts un vēsturnieks Arveds Švābe. Viņš apkopojis savā darbā “Straumes un avoti” 3. sējumā to, ka “ģimene ir visvecākā un stiprākā cilvēku kopdzīves forma, bet savus apjomus, kādi tai bijuši senāk, tā ir zaudējusi, jo tagad ģimene ir vairs tikai divu paaudžu — vecāku un bērnu — asins un nama kopība.”

Agrāk “plašāko asins radnieku kopību zinātnē sauca par lielģimeni, bet mūsu senči to dēvēja par saimi, dzimtu un radu. Tā kā tautas dziesmās ģimenes vārds nemaz nav sastopams, tad tas liecina, ka gara mantu sacerēšanas laikā latvieši vēl nepazīna mazo savrupģimeni (mūsdienu modeli). Dainas dzied par deviņiem dieveņiem (vīra brāļiem), trim ietaļām (vīra brāļu sievām), piecām māršām (brāļu sievām), daudzām jaunuvēm (vedeklām), bargām māsīcām, baltiem bāliņiem un svešām tautām.” (Švābe, 2009, 97). Mūsdienās šāds dalījums jau ir aizmirsts, ko tādu var iepazīt tikai pēc tautas dziesmām un citiem folkloras materiāliem. Mūsdienās joprojām ir zināmi un pa retam tomēr arī tiek lietoti termini – švāģeris, vedekla, svainis, znots u.t.t., kas gan pēc būtības bieži vien ir ar vācu valodas izcelsmi, bet tiek lietoti un tos mūsdienu pasaule vairāk zina.

Ģimeni vēl varēja apzīmēt ar vārdu „radu būšana”, kas šodien termina lietotāju vidū rada negatīvu nokrāsu, jo konteksts, kad tas parādās, bieži vien nav glaimojošs tai ģimenei, par ko tiek runāts, piemēram, tā var teikt, ka kāds ir dabūjis darbu, tikai caur radu palīdzību. Tāpat A. Švābe pieļauj, ka “12. un 13. gs. atsevišķas ciltis, vai vismaz plašāki novadi bija organizēti valstīs, tomēr blakus tām vēl pastāvēja aizvalsts forma — dzimts jeb rads. Savu dzimti latvieši sauca par bāliņiem, bet svešu dzimti par tautām; tāpēc tautu meita un tautu dēls nozīmēja svešas dzimts locekli. Parasti sievu ņēma tikai no svešas dzimts jeb pārnovada”(Švābe, 2009, 97). Šeit labi aplūkojama latvieša ģimenes modeļa klasika, ka visi ģimenes lokā tika diez gan atklāti dalīti “savējos” un “svešajos”, kur tie, kas ietilpa ģimenes saimē bija tuvāki, pazīstami ļaudis, par kuriem ģimene bija pārliecināta, bet ienācēji tika vērtēti un tiem bija jānopelna vieta ģimenē. Tomēr, līdztekus redzams, ka latviešu tradīcijās bija pieņemts ņemt līgavu no svešas dzimts, lai ģimenē ienāktu jaunas asinis un nebūtu pārāk tuvas asinsradniecības, kas bija tik izplatīta vācu ģimenēs.

Vīrieša loma šajā ģimenes modelī dalījās šādi, ka tautu dēls, kas bija ienācējs caur preciniekiem vai viens pats sarunāja, ka līgava tiek tam atdota, jo viņš nes izpirkuma maksu un visādi pārliecina, ka līgavai būs laba dzīvošana pie viņa. Daudzās latviešu tautas dziesmās ir redzams, ka sarunas starp ģimeni un precinieku bijušas asas, un nemaz tik viegli nav bijis svešiniekam ģimeni pārliecināt:

“Tēvs ar māti, svešs tautiets

Klētīņāi dielejās.

Tēvs dod meitu, māte liedza,

Tautiets lūdza raudadams.

Lūdz, tautietī, tēvu, māti, Lūdz tu mani vēl mīļaki;

Tēvs ar māti šim brīžam,
Es visami mūžiņam.”

LTDz 15067-5

Atkarībā no tautas dziesmas garuma, līdzīgas tautas dziesmas parāda, ka vai nu vecāki nedod, vai parādās arī fakts, ka pati līgava var izvēlēties, vai ņemt precinieku vai nē, jo, ja tas ne pārāk mīļi lūdzis viņu pašu, viņa tam atteikusi.

Sastopamas tautas dziesmas, kas parāda ģimenes vēlāku attieksmi pret tautu dēlu, kas ienācis ģimenē:

“Tēvs tureja, māte kūla
Manu maizes arajiņu,
Kam viņš art nemāceja,
Kam kumeļu nelocija.”

LTdz 22661-0

Redzama neveiksmīga partija, kurš īsti nav ģimenē ieguvis cieņu un saņem negatīvu attieksmi no vecāku puses.

Bāleliņam kā vīrietim tradicionālajā ģimenes modelī bija citas problēmas, visa ģimene gaidīja, ka viņš brauks lūkot līgavu un drīz to atvedīs, lai gan daļa tautas dziesmas parāda, ka nemaz tik ātri puisis necentās zaudēt puisa godu un pāriet vīra kārtā:

“Tēvs man deva pulka naudas,
Lai es pirku līgaviņu.
Es nepirku līgaviņu,
Es nopirku kumeliņu.”

LTdz 29981-0

Dažreiz tas bija skaidrojams, ka puisis vēl grib strādāt, iekarot savu dzīvi pirms ņem līgavu. To parāda konkrēti šī tautasdziesma:

“Tēvs dēlam naudu deva:
Pirc, dēliņ, līgaviņu!
Dēls saņēma gudru prātu,
Nopirk' labu kumeliņu,
Nopirk' labu kumeliņu,
Šņorej' tēva tīrumiņu. Izšņorejis tīrumiņu,
Tad vēl ņēma līgaviņu.”

LTdz 12393-4

Savukārt tautasdziesmā:

“Tēvs tureja, māte kūla,

Manu jaunu līgaviņu,

Pats rādiju uguntiņu,

Asariņas slaucidams.”

LTdz 27238-0

tiek parādīts, ka lai gan dēls līgavu ir apņēmis, tomēr viņa ģimenē netika īsti pieņemta.

Apskatot abas vīrieša lomas, gan kad viņš ir bāleliņš jeb savējais, gan kad ir tautu dēls jeb svešais, viegli nav ne vienam, ne otram, līdzvērtīgi ir arī meitām, ir jāiziet sabiedrībā pieņemtie rituāli, lai to pieņemtu ģimenē.

A.Švābe izceļ kā svarīgu un ar lielāku nozīmi arī radniecības pakāpi – tuvs vai tālāks, kur vairs nav svarīga ģimenes dalīšana pēc dzimuma, lai redzētu, kas ģimenē kā jauns ienāk – puisis vai meitene: “Latvieši dzimti tēloja kā zarainu koku, kas izaudzis no viena celma — cilts tēva un cilts mātes. Atkarībā no sazarojuma biezuma un kupluma tautas tradīcijas izšķir lielus un mazus radus, atkarībā no radniecības tuvuma runā par tuviem radiem un paradiem, īstiem un nozares bāliņiem jeb īsteniekiem un nozariešiem. Īsteniekiem, kas bija izcēlušies taisnā līnijā no dzimts celma un atradās tuvāk radu kokam, bija dažas priekšrocības mantošanas ziņā un lielāks gods kāzās un citos godos, nekā nozariešiem, kas atradās uz rada blakus līnijām — uz koka zariem. Pēdējos dažreiz sauca arī par nomaliešiem, jo viņi dzīvoja dzimts novada „malienā”, runāja citu izloksni. Tikai īsteniekiem prom esot vai izmirstot, nozarieši baudīja viņu tiesības. Toties īsteniekiem bija arī lielāki pienākumi kā tēva zemes aizsargāšanā, tā gūstā kritušo dzimts locekļu izpirkšanā un bāliņa nodarīto zaudējumu vai noziegumu izpirkšanā.”(Švābe, 2009, 98). Kopumā tas varētu liecināt, ka latviešu ģimenei tradicionālajā folklorā, bija ļoti svarīgi apzināties savu radniecības pakāpi, jo bieži vien tas bija visvarīgāk tieši mantojuma gadījumā, lai noskaidrotu, kurš var pretendēt uz kādu mantu (to varēs ļoti labi redzēt vēlākajā nodaļā, kur tiks runāts par tēva mantojuma sadali). Līdzīgi ir arī mūsdienu sabiedrībā, ka mantu sadala starp pašiem tuvākajiem, un tikai neesot pirmās pakāpes mantiniekiem, tiek izsekots nākamais, kam pienākas mantojums. Šo tradīciju mūsdienu sabiedrība ir saglabājusi un nostiprinājusi arī juridiski, lai neviens nevarētu apstrīdēt īstos mantiniekus.

Nākamais aspekts par latviešu ģimeni ir mantošana, par šo jautājumu A. Švābe secina, ka “Dzimts saimnieciskais pamats bija kopīgais bāliņu novads, ko dēli mantoja nedalītu no tēva, lai „laipotu” tālāk pa tēvu tēvu mestām laipām.” (Švābe, 2009, 98), šeit jau iezīmējas vīriešu dzimuma loma sabiedrības strukturēšanā un funkcijās, vīrietis bija tas, kas mantoja zemi, māju, var teikt dzimtas pašas lielākās vērtības. Tomēr “dzimts vienību ārdīja ieprecētās

pārnovadnieces, kas bieži ķildojās un uzmācās saviem vīriem ar prasību sadalīt tēvu zemi „stīgām, ežām un šnorēm”(Švābe, 2009, 98)”. Tas spilgti redzams:

”Es tecīņus vien teceju,
Tēva māju gribedama;
Tautu meita soļiem gāja,
Ta dabuja tēva māju”

LTdz 3745-2

Meitas, ja tām bija brāļi, zemi un māju nemantoja.

A.Švābe arī aprakstījis māju lielumu, cik lielas bija šīs ēkas, kuras apdzīvoja saime, un kuras tad mantoja bērni no tēva. Viņš arī piemetina, ka māju lielumu noteica tobrīd pastāvošā valdības iekārta: “Svešo kungu interesēs bija skaldīt tautas vienību, tad arvien biežāki kļuva gadījumi, kad ciems izdalījās viensētās un pilna vīra sēta saskaldījās divās vai pat četrās pušelnieku mājās, kuru kopīgais mājas vārds (piem., Svabadnieki un Mazsvabadnieki) vēl ilgi liecināja par agrāko lielģimeni vai pat dzimti. Sevišķi 13. un 14. gadu simteņa karos un sērgās izmira un tika izkauti veseli ciemi un pagasti, kuros ienāca sveši pārnācēji un bēgļi, lai ar kunga ziņu apmestos postā pamestās mājvietās. Lai veicinātu šo iekšējo kolonizāciju, muižnieki noteica zemnieku sētu maksimālo iedzīvotāju skaitu un spieda vaļiniekus un iebūviešus plēst līdumu, kur ar laiku mežu biežumā izcēlās jaunzemju arī un pagabali.” (Švābe, 2009, 99). Kā redzams, ienākot svešām tautām un ieviešoties jaunai kārtībai, latviešu sēta tika samazināta, arī dzimta kļuva svešāka, tā nebija vairs tik liela. Arvien mazāks cilvēku skaits, kas bija radinieki, sāka dzīvot vienā sētā, un kaimiņos sāka dzīvot arvien svešāki ļaudis, ne tikai ieprecētās tautu meitas vai tautu dēli. Ģimenes modelis arvien vairāk sāk līdzināties mūsdienu ģimenes modelim, ka viena dzimta var būt izkaisīta pa visu Latviju, un tiekas vien retās reizēs, tikai lielos svētkos, ir tādi gadījumi, kad visi radi nav zināmi. Un kaimiņos arī dzīvo ne tikai sveši ļaudis, bet svešas tautas, ienāk arvien jaunas vērtības, jauni ģimeņu modeļi.

Šo transformāciju uz izolētāku ģimenes modeli un arvien lielāku svešinieku skaitu kādas ģimenes apkaimē, A.Švābe skaidro ar dabisko atlasu, kad cilvēks vienkārši pielāgojas jaunajam dzīves stilam, lai nepazustu un spētu izdzīvot: “daudz ilgāk par dzimti paglābās saime jeb lielģimene, kuras locekļu skaits lielās lauku mājās sniedzās vēl 18. g.s. vidū līdz 50 — 70 dvēselēm. Tomēr jāzina, ka šo iemītnieku vidū bija arī kalpu un citu gājēju ģimenes, lai gan, protams, arī tās bija pakļautas saimniekam kā darbu rīkotājam un pārējo lietu kārtotājam. Tā kā šais saimēs arvien lielāks kļuva svešinieku skaits, tad tauta sāka aizmirst saimes vārda pirmnozīmi un ar to saprata vairs tikai algādžus un kalpotājus. Blakus saimniekam kā pilntiesīga rīkotāja un lēmēja darbojas saimniece, kas kūtī, klētī un sētā bieži vien bija vienīgā

noteicēja. Tāpēc nevar teikt, ka latviešu lielģimenē būtu pastāvējusi tāda kārtība (tā sauktais patriarhāts), kur saimes tēvam vienīgam pieder visa vara, pat tiesība uz dzīvi un nāvi.” (Švābe, 2009, 99).

A.Švābe piedāvājis interesantu secinājumu savā grāmātā “Straumes un avoti”, ka latviešu ģimenē nav bijusi izteikta nosliece uz patriarhātu vai matriarhātu, ka visi pienākumi ģimenē tikuši sadalīti. Ir gan virkne pētnieku, kas izceļ to, ka latviešu folklorā un tautas ikdienā ir izteiktas matriarhārta iezīmes, tāda, piemēram, ir lietuviešu izcelsmes baltu arheoloģe Marija Gimbutiene savā monogrāfijā ”Balti aizvēsturiskajos laikos: etnoģenēze, materiālā kultūra un mitoloģija” pētījusi seno tautu matriarhātu un uzskata, ka ne tikai baltu zemēs, bet visā Eiropā ir viena galvenā dieviete - Lielā Pirmmāte jeb Dieviete Māte.

Arī folklorists Kārlis Straubergs savā monogrāfijā “Pār deviņi novadiņi” secina, ka “latviešu ģimenes balsts un saturs ir māte” (Straubergs, 1995, 58), apstiprinot ar to, ka “mātes jēdziens senbaltu tautu reliģiskajos ticējumos sen bijis godā”, ko pats pamato ar Tacita aistu (baltu) pieminējumi, kas pielūguši Dieva māti, kā arī citu vēstures pētniekus, kas ir savākuši faktus par to, ka balti pielūdz arī daudzas citas mātes, kā Zemes māte un Veļu māte un daudzas citas mātes. Viss varētu norādīt uz to, ka arī K. Straubergs runā par matriarhātu, tomēr turpināt savu analīzi par latviešu ģimeni, viņš tomēr min, ka svarīgs ir katrs tās loceklis, vienkārši māte ir tā, kas ir vistuvākā visiem cilvēkiem, jo tā ir pirmā, ko redzam, tā, kura vairāk pavada ar bērnu pirmos viņa dzīves gadus.

Tāpat K. Straubergs min, ka “māte ir svarīga gan latviešiem, gan leišiem, vienlaikus minot, ka balti dzīvojuši lielģimenēs (20-40 cilvēki), kuras visā dalījās. Kur mātes bijušas lielā cieņā un līdzvērtīgas saviem vīriem, lai gan to funkcijas un darbi atšķīrās” (Straubergs, 1995, 58). Vēstures un folkloras materiāli parāda arī to, ka vīriem līdzvērtīgās sievas devās visur tiem līdzī, dalījās pilnīgi visā, arī nāvē. Tāpēc arī caur K. Straubergu var secināt, lai gan dievietes mātes mums ir daudz, tomēr latvieša ģimenē pienākumi bija dalīti un visi bija vienā līmenī svarīgi.

K. Straubergs min arī to, ka ģimenes veidošanā, sākot ar bērnu audzināšanu un citiem darbiem, galvenā darbu darītāja ir māte. Vienlaikus raksturojot latviešu ģimeni, ir secinājis, ka “sava un ļoti nozīmīga loma ir veciem cilvēkiem, kas nav pamesti novārtā, bet pret tiem izjusta cieņa”(Straubergs, 1995, 59). Šie vecie ļaudis ir kā dzīvs piemērs no iepriekšējo paaudzes audzināšanas veridiem, ja viņi tiek turēti cieņā un tiem nodrošina labas vecumdienas, tad šis piemērs pāriet arī uz mazbērniem, un tikai pierāda, ka vecāku ieaudzinātie tikumi ir pareizi.

Tomēr galvenie K. Strauberga secinājumi par ģimeni noslēdzas ar to, ka lai gan “dēli daudz ko pārņem no tēva, piemēram veic tos pašus darbus, apgūst tēva iemaņas, viņu dzīvē

svarīgāka tomēr ir māte, kā jebkuram bērnam, līdz tie apprecas un paši kļūst par ģimenes galvu” (Straubergs, 1995, 60). Lai gan “bērnu audzināšanā slavēti vai pelti ir abi vecāki – pārlutināti bērni, vecāku padomu neievērotāji, ir arī labi audzināti bērni, kas ciena vecākus un godā tos, māti pat salīdzinot ar sauli” (Straubergs, 1995, 60). Kā redzams, K. Straubergs izceļ abu vecāku lomu bērnu audzināšanā, lai arī cik bieži vai reti, kāds tiek minēts folkloras materiālā, un bērni no abiem vecākiem iegūst viņu dzīves pieredzi, kuru vai nu pārņem un pielāgo saviem dzīves uzskatiem, izrādot cieņu senču tikumiem un tradīcijām, vai iet pretrunā ar visiem pieņemto kārtību. Lai arī kāds nebūtu izvēlētais dzīves ceļš, daudzi piemēri no dzīves ir nokļuvuši latviešu tradicionālajā folklorā un mūsdienu sabiedrība tos var iepazīt, secināt, kas darbojas joprojām un kas jau sen ir piemirsts, kā arī iepazīst to, kas ir labi vai slikti audzināts cilvēks.

Interesantus faktus par ģimeni min arī latviešu folklorists Ģirts Austrums. Lai gan viņa valoda ir diezgan tēlaina, tomēr visi viņa iegūtie secinājumi ir balstīti uz latviešu tautas dziesmām un ticējumiem, kuri varētu būt par iemeslu tam, ka autora valoda ir tik tēlaina, bet nemazina iegūto faktu svarīgumu. Ģ. Austrums atzīst, ka pēc folkloras materiāliem var secināt, ka latvieši ģimenēs abi vecāki tika turēti godā un abi bija piemērs saviem bērniem, kā arī katram bija svarīga loma bērna sagaidīšanā un audzināšanā, kas tikai apstiprina jau iepriekš minētā folklorista K. Strauberga spriedumu, ka latviešu ģimenē netiek dalīts, kurš vairāk piedalās kādā ģimenes pienākuma pildīšanā.

Folklorists Ģ. Austruma atklāj, ka, kamēr sieva ir gaidībās, topošajam tēvam “jābūt saudzīgam, jāpalīdz grūtos darbos, mīļi jāmierina, pašam nebija jādara tāds darbs, kas varēja kaitēt sievas labam garstāvoklim: centās ar citiem ļaudīm uzturēt mieru, nesita kumeliņa” (Austrums, 1993m, 8). Plašāk par to, ko drīkst un ko nedrīkst vīrs un tēvs darīt, kad sieva ir bērna gaidībās, tiks aprakstīts nodaļā par tēva kārtā ieiešanu, bet latviešu tautas ticējums 33455. “Ja vīrs braucot tur sev grožu ap kaklu, tad viņa sievai piedzims bērns satinies”, parāda kā kāda konkrēta darbība var iespaidot bērnu gaidību laikā. Kopumā veica visai līdzīgas darbības, ko sieva pēc veco ļaužu ierādījumiem, nedrīkstēja, piemēram, 27204 “. Sieviete, kas mātes stāvoklī, nedrīkst sabaidoties ar rokām ķert pie savas miesas: tur bērnam tad būs uguns pleķi.”. Savukārt tiklīdz bērns tika sagaidīts, veic pāris rituālas darbības, lai tam novēlētu labu dzīvi. Un tikai sagaidot bērnu, “pāris kļūst par ģimeni, un tiek saukti tēva un mātes godā”, līdzīgi ir arī mūsdienās, tikai sagaidot bērnu, juridiski izveidojas ģimenes saites starp divām līdz šim atsevišķām ģimenēm, jo veidojas kopīga asinsradniecība.

Tālāk ģimene bērnu kristīja, atradzama bērnam kārtīgus krustvecākus, to apstiprina arī daudzas latviešu tautas dziesmas, kas parāda kūmu svarīgumu, jo līdzīgi kā ar pirmā bērnu sagaidīšanu, kūmas ir kā oficiāls solis, ko ģimene veic, lai būtu cilvēki, kas rūpējas par viņu

bērnu, ja kas notiek ar tā vecākiem. Mūsdienu pasaulē tie būtu aizbildņi, kurus vecāki dažbrīd nosaka saviem bērniem, ja nelaimes gadījumā ar tiem, kas notiek. Zīmīgi ir arī tas, ka vecāki nebija klāt, kad bērnus kristīja, jo “vienīgi kūmas varēja lemt bērna mūžu” (Austrums, 1993m, 22). Vecāki tikmēr veica rituālus, lai bērni būtu čakli. Kādi bija šie ticējumi vai tautas dziesmas, kas to aprakstīja, darba autore apskatīs nodaļā par tēva funkcijām.

Apskatot audzināšanu Ģ. Austrums uzsver, ka nozīmīgāka loma audzināšanā ir māte, un jebkuram bērnam viņa ir svarīga. Tomēr kā parāda latviešu tradicionālā folklorā, jāciena ir abi vecāki, viņi abi ir piemēri bērniem, ja abi kļūdās audzināšanā, tad arī izaug izlutināti bērni. Lai gan folklorā arī parāda to, ka tēvs bērniem ieviesa vairāk bijāšanas, viņš bija visas saimes balsts, dēli gāja viņa pēdās. Mātēm un meitām bija ciešāks sakars un kopīgi darbi.

Darba autore šajā nodaļā apskatīja latvieša ģimenes modeli, analizējot vairāku vadošo folkloras un vēstures pētnieku darbus un tādus folkloras žanrus kā ticējumi un tautas dziesmas. Lai gan bija daži pētnieki, kas izcēla matriarhāta dominanci latviešu folklorā, kā dēļ varētu vilkt paralēles uz latvieša ģimenes modeli, kur galvenā būtu māte, bet kā redzams, tomēr vairums pētnieku atzīst, ka latviešu ģimenē valda vienlīdzība, darbi un pienākumi ir sadalīti līdzvērtīgi, un bērnu audzināšanā piedalās abi vecāki, veiksmes vai neveiksmes procesa audzināšanas laikā ir abu vecāku rezultāts.

1.2. Dievu saimes analīze kā paralēlisms latviešu ģimenes modelim

Latviešu folklorā bieži vien redzams, cik līdzīga ir dievu saimes ikdiena, svētki u.c. lietas cilvēku ģimenes ikdienai un godiem. Abās pasaulēs ceļas no rīta, dara darbus, iet pirtī kā latvieša ģimene, arī dievu pasaulē tiek dalīti sieviešu darbi un vīriešu darbi, Pērkonam vai Mēness tiek minēti saistībā ar zirgiem, Saule darina apģērbus, ir saimniece dievu saimē. Tāpat arī dievu saimē notiek precības, tie izprecināta Saule vai Saules meitas un notiek visas tradīcijas kā uz zemes. Visu dievu saimi var nosaukt kā vienu lielu ģimeni, kāda tā ir cilvēku pasaulē, bet to ir grūtāk izdarīt nekā ar cilvēka ģimeni, grūti nodalīt, kurš šajā ģimenē ir tēvs, kura ir māte, kuri ir bērni. Tomēr ir dievi, kuriem var atsevišķi saskatīt tradicionālo latvieša ģimenes modeli, piemēram, Pērkonam ir māte, sieva un bērni, arī vedeklas, tāpat tradicionālajā folklorā var redzēt, ka māte, bērni, ne tikai, meitas, bet arī dēls, ir Saulei.

Tradicionālajā folklorā ir redzams, ka latviešu dievu saimē lielāks ir dieviešu māšu (par mātēm, māšu kultu ir rakstīts Janīnai Kursītei) pārsvars nekā dievu tēvu skaits. Starp gandrīz simts vai pat vairāk mātēm varam uzskaitīt tik nedaudz, kā Debesu tēvs, Meža tēvs, dažreiz arī Pērkonam pieliek klāt vārdu tēvs kā Pērkontēvs. “Tēvi un mātes liekami arī kā pretmeti – Debesu tēvs un Zemes māte”(Rudzīte, 1990, 115) utt. Kas jau parāda, ka nemaz tik viegli dievu saime nedalās, ne visām mātēm blakus ir tēvi, ko pēc tradicionālā ģimenes

modeļa varētu nosaukt par vīru un sievu, kā arī visus pārējos ģimenes locekļus tiem nevar atrast – to mātes, bērni u.c. radus. Ko var uzskatīt arī kā par vienu no veidiem, kā nodala cilvēkus no dievībām, jo dievības nav cilvēki, viņi ir sakrālas būtnes, kuru pienākums ir darboties savā sfērā, nodrošināt tās funkcijas, kuras tiem ir piešķīruši cilvēki savā mitoloģiskajā domāšanā, un tiem nebūt nav jābūt cilvēka ikdienas kopijām, kas veic kādu papildus funkciju, ko cilvēks pats nevar. Piemēram, ja Veļu māte atbild par veļu pasauli, tad viņa sagaida veļus, palīdz pāriet uz aizsauli, viņas galvenā funkcija ir paplašināt savu saimi, kas ir visi cilvēki, kas nomirst, un tos vēlāk jau nedala radniecības pakāpēs, jo viņi visi ir aizkapa pasaules daļa, nevis tās ģimene.

Kā iepriekš minēts, saime arī cilvēku pasaulē vēlākos laikos nebija vairs tikai ģimene, ko vieno asinsradniecības, bet arī kalpi un to ģimenes. Tā uzreiz ir skaidrs, ka Veļu māte veic savu sakrālo darbu un neveido ģimenei tās tradicionālajā modelī. Lai gan arī pēc latviešu tautas dziesmām ir redzams, ka tai ir veļu bērni bērni - tie pamatā ir paši mirušie cilvēki:

“Cep, meitiņa, baltu maizi,

Veļos mani vadidama:

Gaidīs mani veļu bērni,

Veļu vārtus atvēruši.”

LTdz 27434-7

Tā dēļ, ka latvieši dievībām piešķīra arī nosaukumu kopā ar vārdu māte, ļauj garus, dzīvniekus vai cilvēkus saukt par tās bērniem, bet tikai tāpēc, lai tos visus varētu vienot kā vienas sfēras pārstāvjus, kas tajā darbojas. Līdzīgi, piemēram, ir ar Vēja māti, viņa ir galvenā dievība vēju pasaulē, bet tās dēli, 4 galvenie mums pazīstamie vēji – Austrenis, Dienvidis, Rietenis, Ziemeļis, ir katras debess puses pārstāvošais vējs, kas savā daļā visvairāk dominē un to pārvalda.

Arī folkloras pētnieces Janīnas Kursītes darbā “Mītiskais folklorā, literatūrā, mākslā” veikts plašs apraksts par to, cik daudz māšu ir latviešu folklorā, salīdzinot ar lietuviešu folkloru, kurā “tēvu un māšu līdzsvars ir lielāks, tajā dievībām mātēm blakus ir dievi tēvi, Ceļa māte un Ceļa tēvs, Jūras māte un Jūras tēvs” (Kursīte, 1999, 31). To funkcijas arī ir līdzīgas. Savukārt latviešu folklorā, ko redzam arī citos pētījumos un lielākajā daļā folkloras materiāla lielā kvantumā ir dievietes mātes. Tāpat arī citās tautās nav tik liels māšu dieviešu pārsvars kā latviešu, to skaitā citās indoeiropiešu atzara tautās, pie kura pieder arī latviešu tauta. Tas tikai apstiprina darba autores iegūto secinājumu, ka mātes dievietes ir sakrālās būtnes, kuras nav tiešs cilvēka ģimenes modeļa turpinātājs, tās var būt dieva saimes dalībnieces, bet tām pašām nevajag pilnu ģimenes modeli, ko pazīst cilvēki.

Tomēr tā kā dievu saimē ir dievības, kurām var pielīdzināt tādas cilvēka ģimenes lomas kā tēvs, māte, bērni u.c. radi, tad darba autore turpmāk analizēs, kuras dievības ir vistiešāk un vistuvāk derīgas šim tradicionāla ģimenes modeļa dalībnieku lomām un cik lielā līmenī.

Aplūkojot arī teologa un folkloras pētnieka Haralda Biezā monogrāfiju “Seno latviešu debesu dievu ģimene” darba autore secina, ka dievības, kas personificētos kā tiešs latviešu ģimenes tēva lomas izpildītājs nav. Galvenās vīriešu kārtas dievības – Dievs, Pērkons, Mēness, Auseklis un Jānis, tikai daļēji izpilda tēva funkcijas, sākot analizēt, jebkuru notiem kā tēva lomas prototipu cilvēku pasaulei nevar, jo uzreiz izceļas šīs dievības citas galvenās lomas.

Dievs vairāku pētnieku darbos biežāk ir pozicionēts kā pasaules radītājs, saimes vadītājs, līgavainis, precinieks nekā tēvs. Lai gan Dieva funkcijas plaši ir apskatītas tautas dziesmās un citos folkloras materiālos, teikas, piemēram, vispirms jau Dievu izceļ kā visas pasaules radītāju, kuru tad varētu arī uzskatīt par visas pasaules tēvu, tad gan viņa funkcijas var analizēt, kur viņa darbi un funkcijas varētu sakrist ar cilvēka vīrieša lomām un funkcijām, tomēr Dievs ir kas vairāk un netveramāks nekā cilvēks vien, tāpēc gluži viņa tēls kā pilnīgs cilvēka darbu paraugs neder.

Mēness, kas, kā folklorā tiek uzskatīts, ir vistiešākais Saules pretmets, tās vīrišķā otrā puse, bieži vien atdod savu kā precinieka vietu citai dievībai, piemēram, Dieva dēliem, Pērkonam, pats kļūstot par karavīru sargu un patronu, nosliecoties vadīt kara gaitas, aizmirstot ģimenes pienākumu izpildīšanu. H. Biezais arī vairāk apskata Mēneša kā kara dieva funkcijas. Lai gan nedrīkst aizmirst Mēneša zirgus, kas ar rūpēm par tiem viņu pietuvina latviešu saimniekam, kura lielākās rūpes starp viņa mājlopiem izpaudās pret zirgiem, jo tie bija viņa lielākie palīgi viņa tiešo darbu pienākumos – zemes aršanā, kara situācijās un citu darbu izpildē. Tomēr kā cilvēku pretmetu viņu padara arī tāds fakts, ka H. Biezais viņu raksturo kā “slinku jātnieku, jo ir tikai nedaudz tautas dziesmu, kur viņš ir minēts kā tāds” (Biezais, 1998, 48). Savukārt Auseklis tuvu dievības Mēneša valstībā biežāk minēts kā Saules meitas precinieks, kas to nostāda tautu dēla vai bāleliņa lomā, tātad tikai kā dēlu kopējā ģimenes modelī.

Nākamā dievība, kas varētu būt kā cilvēka tiešais paraugs kā būt tēvam savā cilvēka ģimenē ir Pērkons, tam ir arī otrais nosaukums dievību saimē - Pērkoņtēvs, kas ļauj tam būt kā pretmetam dievībām mātēm. Tomēr ir arī Pērkonam funkcija, kas to attālina no tradicionālā ģimenes locekļa, tā ir kalēja loma, tomēr par labu kā tēva lomas prototipam runā tas, ka tas ir arī viens no populārākajiem vīriešu darbiem arī cilvēku vidē. Tomēr Pērkonas klašana ir atšķirīgākā nekā cilvēka, jo Pērkonas klašana visticamāk norāda uz viņu kā

demiurgu – pasaules radītāju. Un kalšana ir radīšanas akts, kas atkal Pērkonu pietuvina cilvēkam, viņš rada pasauli, cilvēks rada pēcnācēju, kas tālāk ir viņa visa pasaule, par kuru viņš ir atbildīgs.

Pērkonu kā ģimenes cilvēku parāda tā plašā saime, viņam ir sieva – Pērkona sieva, Pērkona dēli un Pērkona meitas, ir arī tautas dziesmas, kur minētas Pērkona vedeklas. To savā darbā “Latviešu galvenie mitoloģiskie tēli folkloras atveidē” apliecina arī Elza Kokare. Min arī to, ka Pērkonam ir “pieci, seši vai deviņi dēli”. Varētu teikt, ka šajā ziņā Pērkons ir latvieša vīrieša ideāls, jo tam ir daudz dēlu, kas ies viņa pēdās.

E. Kokares darbā arī uzzinām, ka “Auseklim zemnieka praktiskajā dzīvē nav bijusi kaut cik nozīmīga loma, viņš ir minēts saistībā ar Mēnesi, vai arī kā līgavainis, vedējs vai panāksnieks”(Kokare, 1999, 47-49), kā redzams, vīra un tēva lomā viņš vēl nav redzēts, un, iespējams, nav bijis paredzēts. Līdzīgi ir arī ar Mēnesi, kas tad ļauj secināt, ka vīriešu kārtas dievības lai gan kā dievības ir paraugs cilvēkam ikdienā, tomēr tās ir divas dažādas pasaules, kur nav jābūt pilnīgai sakritībai, katrai pasaules daļai ir savas funkcijas, kas tai jāpilda.

Arī sieviešu kārtas dievību īpašības tiek piešķirtas sievietēm latviešu ģimenē, mātes tiek pielīdzinātas saulei, to apstiprina arī Vairas Viķes Freibergas monogrāfija “Trejādas saules: Meteoroloģiskā saule. Gaišā saule” un Elza Kokare “Latviešu galvenie mitoloģiskie tēli folkloras atveidē”. Mātei tiek piedēvēts Saules spožums, Saules baltumu, kas paceļ māti augstākajā līmenī ģimenē, jo māte no visas viņas saimes visbiežāk un visvairāk pieminēta salīdzinājumā ar kādu dievību, tāpēc tai ir tiešs prototips dievu saimē, kas ļauj izsekot mātes gaitām uz zemes un salīdzināt, vai to pašu dara dievība, padarot māti diez gan sakrālu, jo daudzi pētnieki un pašas tautas dziesmas parāda, ka māte visvairāk tiek cienīta ģimenē, kā arī bērniem tā ir mīļāka par tēvu (apstiprinās arī sadaļā par bāreņiem darba autores nodaļā par tēva funkcijām, kur bāreņi vairāk ilgojas tieši pēc mātes), jo tā ir tuvāka ikdienas dzīvē. Viņa ir padomdevēja, mierinātāja sāpju brīžos, prieka un mīlestības lielākā devēja.

1.3. Latviešu ģimenes modeļi tradicionālajā folklorā

Caur latviešu folkloru ir iespējams atrast trīs ģimenes modeļus, kas nav pilnvērtīgas ģimenes, tie ir atraitņi vai atraitnes ar bērniem, vecpuišis bez bērniem, vai iespējamiem bērniem, bet par kuriem viņš nezina vai negrib uzņemties par tiem atbildību, kā arī bāreņi, kas ir bērni bez vecākiem. No šīs grupas, visvairāk aprakstītākie ir bāreņi, ir pat vairāki krājumi ar bāreņu pasakām, dziesmām par tiem, kur bārenītes tiek izceltas vairāk nekā bāreņi zēni, jo folklorā tās ir pašas neaizsargātākās būtnes, tās arī visvairāk no dievību puses tiek sargātas, to gaitām tiek sekots un tās tiek apbalvotas. Tomēr nedrīkst teikt, ka atraitņu bērni tiek pievieglāka likteņa nekā bāreņi, arī tos liktenis nežēlo, piešķirot negantu patēvu vai pamāti.

Vecpuišu liktenis visvairāk tiek izrunāts apdziedāšanās dziesmās un nerātnajās anekdotēs, kas apliecina to, ka lai gan šāds cilvēka liktenis ir pieļaujams, tomēr tas nav tradicionāls, un katram cilvēkam tomēr jādomā par mantinieku. Šād tad jau vecpuiši vai vecmeitas apdomājas, bet tas sanāk diez gan pavēlu, kas ļauj citiem par to pasmieties, ka ar sirnu galvu vai bezzobainu muti tiek tīkots pēc jaunā vīra vai jaunās sievas goda un savas ģimenes. Vairāk par to tiks runāts sadaļā par tēva funkcijām ģimenē.

Pēc jau iegūtās informācijas, kā arī apskatot latviešu tautas dziesmas, anekdotes un ticējumus izveidojas šādi latviešu ģimenes modeļi:

- **Jaunā ģimene – vīrs un sieva,**
- **Ģimene pēc gada vai pāris gadiem – vīrs (tēvs), sieva (māte), bērns vai bērni,**
- **Ģimene ar bērniem, kas dzīvo kopā ar vecvecākiem – sievas vai vīra vecāki, biežāk jau vīra vecāki, jo sieva ieprecas jaunā ģimenē,**
- **Atraitne/aitraitnis un bērns vai bērni, kas dzīvo vieni vai sāk meklēt otro pusi bērnu tālākai audzināšanai,**
- **Apalš bārenis, tautas dziesmās biežāk apdziedāta tieši meitene bārene,**
- **Vecpuišis/vecmeita, ir gadījumi, kad dzīvo ar vecākiem.**

2.TĒVA LOMA UN FUNKCIJAS ĢIMENĒ TRADICIONĀLAJĀ FOLKLORĀ

2.1. Iniciācijas ceļš no vīra uz tēva lomu

Caur īso folkloru – tautas dziesmām, ticējumiem, anekdotēm, kurus darba autore izvēlējusies par analīzes objektu, ir iespējams saprast, ka pati pirmā loma katra tēva dzīvē ir pāreja no vīra uz tēva lomu, pēc kuras sasniegšanas pakāpeniski atklās visas galvenās tēva loma funkcijas, kas ir galvenais bakalaura darba izpētes objekts.

Jau Ģ.Austruma monogrāfijā redzams, ka pēc tautas ticējumiem, galvenais ir ievērot veco ļaužu norādījumus, kas samazina stresus jaunajai māmiņai, gan vīram, gan sievai jābūt harmoniskiem, mierīgiem, jāargās no visa ļaunā. Piemērām, ticējums 33453. “Precējies vīrietis nedrīkst uz ķipja sēdēt, jo ta slikt bērni”. Kā var secināt, šie ticējumi ir līdzvērtīgi ticējumiem, kas domāti sievietēm gaidībās, tomēr salīdzinot ar tiem, vīram domātie ticējumi ir daudz mazāk, to varētu izskaidrot ar to, ka vīrietis nav tik cieši saistīts ar bērnu gaidību laikā, viņš ir pat ļoti attālināts no visa procesa, iespējams šī attālināšanās arī veicina to, ka tēvi nav tik tuvi bērniem kā mātes. Tomēr ne vienmēr var teikt, ka tēvi negrib būt iesaistīti gaidīšanas procesā, tie ir ieinteresētāki mantnieka gaidīšanā, šad tad joki, ko tie izsaka, iegūst ticējuma formu un tas jau var būt kā pazīme tam, cik daudz bērnus sagaidīs nākotnē. Ticējums 33456. “Kāds vīrs, liels balamute, lielīdamies rājies: "Kas jūs par vīriem? Pa vienam bērnam vien dzimst! Redzēsiet, man būs trīs uz reizu!" Nu, un arī pielikušies trīs gabali (trīņi), bet visi mazi nomiruši. Tā nebūs balamutēties!”. Jāatzīmē, ka šis ticējums daļēji izklausās, kā anekdote, iespējams, ka tā reāli ir noticis tikai vienreiz, tomēr ar savu īpašo iznākumu, liek citiem aizdomāties, ka arī tiem var sanākt sagaidīt vairāk bērnus nekā sākumā domāts, un pirms laika tomēr nedrīkst izteikt to, cik bērnus gribas, jo kāds var noskaust.

Tiešu tautas dziesmu par tēvu gaidīšanas procesā nav, tomēr var atrast tādas, kas apstiprina to, ka vīri gaida dēlu kā pirmo bērnu, savu tiešo mantinieku, sava darba turpinātāju:

“Tēvs dēlu gaidīja,
Dievs deva meitu;
Mātei palīgs, ne tēvinam.”

LTdz 1169-0

Arī jau kad bērns ir klāt, redzams, ka bērns jebkurā gadījumā ir gaidīts, tomēr meita jau uzskatāma kā neliela slodze tēvam, jo viņam jādod meitai pūrs:

“Tēvs noskuma, māti prieka,
Meitiņām piedzēmot:
Tēvam maka raisitaja,
Mātei pūra cilataja”
LTdz 1170-1

“Tēvs ar māti sarājās,
Pirtī malku skaldidami:
Tēvs teic dēlu arajiņu,
Māte meitu malejiņu.
Māte tēvu uzvāreja,
Dabuj' meitu malejiņu”
LTdz 1168-2

“Visu gaŗu vasariņu
Tēvs ar māti ienaidā:
Tēvs grib siena pļāvejiņa,
Māte siena grābejiņas”
LTdz 1168-7

Tautasdziesmās redzams, ka strīdi starp laulātājiem par to, kas būs gaidāmais bērns, notiek jau gaidību laikā. Tautas dziesma parāda arī to, ka vēl pirms bērnu piedzimšanas bērnu lomas jau ir sadalītas, dēls palīdz tēvam, meita mātei, katrs no bērniem darīs savam dzimumam atbilstošu darbu. Kā arī LTdz 1168-7 parāda, ka gaidīšanas process ir ilgs, nav pateikts, ka tieši deviņi mēneši, bet gara vasara, pēc kuras tad arī zinās, kuru darba darītāju sagaidīs.

Dažreiz sanāca arī tā, ka bērns tomēr nomiris dzemdību laikā vai mazam esam, to, ka bērns aizgājis ātrāk nekā vecāki apliecina arī

“ Gauži raud tēvs, māmiņa,
Smiltienā vadidami.
Neraud' gauži, tēvs, māmiņa,
Tur es jūs sagaidīšu.”
LTdz 27474-0

Lai gan konkrētā tautas dziesma neparāda konkrētu vecumu, kad bērns ir nomiris, tomēr aprakstītā situācija parāda, ka bērns ir aizgājis ātrāk par saviem vecākiem, un abi viņi raud par bērna nāvi. Lai no šāda likteņa izvairītos pie pirmajiem bērniem, kas kāda iemesla

pēc mirst, tad ticējums 2845. “ja pirmie bērni miruši, tad nākamie jāliek tēva jeb mātes vārdā, tad nemirstot.” Taču tas nepasargā no visām nelaimēm, citreiz neviens ne ar ko nevar līdzēt.

Kad jau bērns sagaidīts, tad pēc latviešu ticējumiem zināms, kas jādara, lai bērnam jau ar viņa pirmajiem dzīves mirkļiem sagādātu labu likteni. Viens no pirmajiem rituāliem bijis bērna nomazgāšana. Tēva pienākums bija sarūpēt malku mazgāšanai, ticējums 2519. parāda, ka “vecāki jau iepriekš sagādā malku, ar ko sildīt bērnam pirmo mazgājamo ūdeni: tēvs ozola malku, māte malku no liepas koka”. Papildus malkai tēva loma bija svarīga pirmā ūdens nešanai, lai varētu veikt pareizi mazgāšanās rituālu, ticējums “2679. Jaunpiezimušā bērna pirmajai mazgāšanai smēla ūdeni no upes un pret straumi, ja upe bija tuvumā. Trauks bija uz vienu reizi jāpiesmeļ pilns. Kad ūdens apsildīts, tad bērna tēvs iemeta mazgājamā traukā sudraba naudas gabalu, kas palika vecmātei” vai ticējums 2680. “bērna pirmajai mazgāšanai ūdens ar reizas smēlumu jāiesmeļ spanī un jānes tā, ka neviena pile nenošļakājās zemē; ja ūdens nopil, tad bērns vemjot. Vecmāte apsildīja ūdeni un iemeta ūdenī sāls graudiņu un kapara naudu. Naudu meta arī tēvs pēc bērna mazgāšanas, ko tad vecmāte paturēja”. Te arī parādās tas, ka rituāla beigās ir jāpateicas vecmātei, kas bērnu ir sagaidījusi un nodevusi jaunajiem vecākiem. Pateicoties šai vecmātei, abi vecāki arī zinājuši, ka ar savām drēbēm vēl nodod bērnam lielu laimi. Tā saucamās tīšanas laikā vecāki novēlēja bērniem čaklumu darbā, daudz precinieku vai drīzas kāzas, ticējums 2643. “Ja piedzimst puisēns, tad viņu vajaga ietit galdautā, lai tas būtu bagāts. Bet ja meitene piedzimst, viņa jāietin vīrieša kreklā, lai meiteni ātri izprec” vai ticējums 2645. “Jaunpiezimušu bērniņu saņemot vecmāte pagaidām tūliņ ietina puisēnu biksās, meiteni brunčos, lai pieaudzis katrs savos darbos mudotos jeb būtu čakls”, ticējums 2646. novēl labu otro pusi ”kad piedzimst puika, tad to vajaga izkratīt caur mātes bruņčiem, lai tas dabūtu labu un skaistu sievu. Kad piedzimst meitene, tad to vajaga izkratīt caur vīra bikšu kreiso kājas stilbu, lai ta dabūtu staltu un krietnu vīru”, savukār ticējums pasargā no vecpuiša vai vecmeitas negoda “2647. Jaunpiezimušu bērniņu vecmāte steidza iefīt, ja puika, brunčos, ja meitene, biksās; tad puisis nenodzīvo par vecpuiši, un meitu drīz izprecē.” Visi pārējie ticējumi piespēlē jaundzimušajiem daudz preciniekus. Lai gan šad tad šī tīšana drēbēs ir nosodīta, jo meitenes kļūst trakas uz puisī vai puisī meitai neliek mieru.

Jau vēlāk var, piemēram, minēt, kam tad bērns ir līdzīgs tēvam vai mātei un tad jau redzams, kāds liktenis vēl tam var būt. Lai gan nevar jau droši teikt, ka šos ticējumus pārbauda pie jaundzimuša bērnam, varbūt tas nosakāms pēc kāda laiciņa. Ticējums 2485. teic, ka “visi tie bērni, kas tēva sejā, ir laimīgi, bet ticējums 2486. “tēva bērni (tēva sejā kas dzimuši) laimīgāki par mātes bērniem”, savukārt ticējums 2487. apgāž abus iepriekšējos un izlīdzina iespējamās nesaskaņas starp abiem jaunajiem vecākiem vai to radiem „Ja dēls ir līdzīgs mātei un meita tēvam, tad tie ir laimīgi cilvēki”.

Tālāk seko bērna kristīšana, kur vecākiem ir maza loma, latviešu tautas dziesmās redzams, ka krustvecākus aicina ātrāk bērnu nokristīt, citādi vecāki nedod vārdu vai ko citu nedara. Tā kā krustvecāki būs nākamie, kas rūpēsies par bērniem, ja kas notiks ar viņu vecākiem, tad vecāki kristībās ir tikai svarīgi svinību laikā, kad rīko mielastu viesiem, nosvin un saņem laimes vēlējumus bērnam.

“Krusta tēvs, krusta māte,

Vediet mani pie krustiņa!

Gribej' mani tēvs, māmiņa

Bez vārdiņa audzināt”

LTdz 1344-1

Tautasdziesma parāda, ka bērns mudina to ātrāk kristīt, vecāku nosodīšana nav domāta tīša, bet kā liels pamudinājums krustvecākiem, ka tiem jāpilda savs uzdevums, ātrāk kristīt bērns.

To, ka kristības bija ātras parāda arī latviešu tautas ticējumi, piemēram, ticējums 15062. “Senāk bērnu kristīja devītā dienā pēc dzimšanas, tas bija tēvu - tēvu likums, ko allaž ievēroja, ja tikai bērna veselība to atļāva. Bet ar laiku iecienīja, lai bērnu kristītu mācītājs baznīcā kādā nākamā svētdienā.” Savukārt cits ticējums 15064. “Bērnu krustī sešās nedēļās vai astotā, bet nekad septītā, lai vella māte nenāk krustubās.” rāda, ka kristības bija kādas pāris nedēļas pēc piedzimšanas, Bet ticējums “15063. Daudz vecāki ir tik neganti svētas kristības pulgotāji, ka tie savus bērnus divi nedēļas bez kristības pamet, tāpēc ka viņš daudz alus pret to laiku taisīt un daudz viesus kopā aicināt grib”, kas parāda, ka nav tik ļoti līksmot pie mielasta, bet jāizpilda vecāku pienākums, ātras bērnu kristības.

Šie it kā nelielie darbiņi, ko vīrietis veic bērnu gaidīšanas laikā un neilgi pēc tam, veido iniciācijas ceļu vīrietim uz tēva lomu. Lai gan tie nav fiziski smagi, tie ir emocionāli grūti, lai gan emocijas folkloras materiālos īsti nav saskatāmas, bet jau tas vien, ka vīrietis palīdz sievai ar smagiem darbiem, palīdz nest ūdeni, kurināt malku pirmai bērna mazgāšanai un gastavojas kirstībā, parāda, ka latviešu vīrietis ir sagatavojies tēva lomai, kas viņam būs paralēli vīra lomai.

2.2. Tēvs kā paraugs ikdienas un turpmākajā dzīvē

Uzreiz pēc kristībām seko bērna audzināšana, lielāka loma tajā ir mātei, jo pirmos gadus viņa ir vistuvāk bērnam, tēvs ir paraugs ikdienas darbiem, vairāk jau zēniem, kas noteiktā vecumā sāk veikt vīriešu darbus.

Ideāls vecāku piemērs ir saskatāms tajās latviešu tautas dziesmās, kur bērni uzteic savu vecāku čaklumu, un citreiz rūpes par bērniem, atņem vecākiem pēdējos spēkus. Jāatceras

gan, ka agrāk darbi bija smagāki un arī darba ilgums nebija kā šobrīd pēc likumdošanas noteiktās 8 darba stundas.

Tautasdziesmās redzams labs vecāku paraugs, kas parāda, ka vecāki tikuši ļoti cienīti un tieši smaga darba dēļ bērnu labā. Kādreiz ne tik daudz strādāja un atdeva sevi bērnu dēļ, bet būtiska bija iztikšana pati par sevi. Kā arī no vecākiem pārņemts darba tikums, ka bērni vēlas būt kā viņu vecāki:

“Dod, Dieviņ, tā nomirt,
Kā nomira tēvs, māmiņa:
Tēvs nomira rij' kuldams,
Māte maizi mīcidama”
LTdz 27687-0

„Dod, Dieviņi, tādu laimi,
Kā tiem mūsu vecākiem:
Pilna klēts rudzu, miežu,
Stallī bērni kumeliņi.”
LTdz 3091-0”

Savukārt šeit redzams, ka bērni vēlas būt tik pārtikuši, kā viņu vecāki un novērtē, ka viss nācis darbojoties.

Labs vecāku paraugs ir redzams arī šī tipa latviešu tautas dziesmās kā
“Tēvs dēlam naudu deva:
Pirc, dēliņ, līgaviņu!
Dēls saņēma gudru prātu,
Nopirk' labu kumeliņu,
Nopirk' labu kumeliņu,
Šņorej' tēva tīrumiņu
Izšņorejis tīrumiņu,
Tad vēl ņēma līgaviņu.”
LTdz 12393-4

Šeit redzami uzreiz divi tēva audzināšanas rezultāti, vispirms tas ir tāds, ka tiek uzklausīts tēva padoms, lai gan to neizpilda uzreiz, dēls parāda to, ka tēvs viņam ir ieaudzinājis to, ka vispirms ir arī jāpadomā, kur ar jauno līgavu dzīvot un kāds būs viņu ģimenes pamats. Viss kopā parāda, ka tēvs dēlu ir izaudzinājis ne tikai čaklu, vecākus cenošu, bet arī gudru.

Tomēr pēc latviešu tautas dziesmām ir redzama grupa bērnu, kas ir kā liekēži saviem vecākiem, tie novērtē vecāku mantu un viņus interesē tikai šī bagātība, nevis darbs, caur kuru pie šīs mantas var tikt. Šīs tautas dziesmas izceļ bērnu slinkumu un citus viņu netikumus, daļēji tas ir izskaidrojams ar vecāku vainu, ka tie savas atvases ir pārlietu lutinājušas un nav ieaudzinājuši darba tikumu.

”Kas kait man nedzīvot,

Tēvs baroja kumeliņu:

Dievis zina, kā tad būs,

Kad būs pašam jābaro.”

LTdz 3094-0

“Labi man šim brīžam,

Kaut visam mūžiņam:

Māte galvu izsukaja,

Tēvs uzlika cepuriti,

Salocītu grožu ņēmu,

Nosukatu kumeliņu.”

LTdz 3095-5

apliecina, ka ne visi bērni iet tēvu pēdās un dara darbu, lai tiktu pie dzīves labumiem. Daudzi no viņiem tautas dziesmās attēloti kā dīkdieņi, kuri tik ļoti ir saraduši dzīvot tēva maizē, ka atzīst faktu, ka neprot nekādu amatu un dzīvē pēc vecāku nāves nemācēs izdzīvot un gādāt sev paši iztiku. To apliecina šīs tautasdziesmas:

“Laba tēva dēliņš biju,

Laba vien gribejās:

Labu jūgt, labu braukt,

Labu, skaistu vizināt.”

LTdz 3096-0

un

”Laikā man tēva svārki,

Laikā tēva kažociņš;

Nava tēva padomiņa

Ne vienā vītiņā.”

LTdz 3097-1,

kā arī

“Tēva, tēva tu, dēliņ(i),

Nav tev tēva padomiņa:
Iztērejis tēva naudu,
Pārdod' tēva kumeliņu.”.

LTdz 3142-1

Kā arī tautasdziesmas LTdz 21908-0 “Tēvs man teica savu dēlu, Teica lielu dravenieku. Tavs dēliņš nemāceja Cūkai sili pataisīt.” un LTdz 22661-0 “Tēvs tureja, māte kūla Manu maizes arajiņu, Kam viņš art nemāceja, Kam kumeļu nelocija.

Iepriekšējās tautas dziesmas parāda, ka dēli ir tie, kas ir slinki, pārāk maz radināti darbam un viegli dzīvo tēva ēnā, kas tiem visu sagādāt, taču tādas tautas dziesmas kā:

“Es pie tēva, māmuliņas
No bēdiņas nezinaju;
Kad izgāju tautiņās,
Priekšā bēdas, pakaļā.”

LTdz 23942-2

parāda, ka arī meitas ir bijušas slinkas, pārliecinātas, ka tām nav nekas jādara, vecāku tikumi netiek pārmantoti. Šīs meitas ir abu vecāku nepareizās audzināšanas rezultāts, jo ne māte, ne tēvs nav mācījis darīt darbu, un šeit mātei varētu vairāk pārmest nekā tēvam, jo tieši viņa ir meitenes īstais paraugs sievietes darbos un tikumos. Tomēr ir meitas, kas nepakļaujas mātēm un to raksturu un tikumus veido tieši tēvs, jo viņš ir to autoritāte. Tēvu meitas kā atsevišķs tautas dziesmu fenomens tiks aplūkots nākamajā nodaļā, tomēr pirms tās tiek analizētas, jāmin arī tādu bērnu grupu, kuru neprasme dzīvot un strādāt ir radusies abu vecāku nevēlēšanās to audzināt vai ir tieši parādīts, ka bērns nav mīlēts:

“Grūta mana dzīvošana,
Dieviņš žēlo nomirusus:
Tētiņš mani nemīleja,
Māmuliņa nicināja.”

LTdz 3275-0

Savukārt tautasdziesma

”Smilgā rasa tā nestāv,
Kā stāveja ābolā;
Tēvam bērni tā nemīl,
Kā mīleja māmiņai.”

LT dz 3248-0

parāda, ka daļēji jau ir patiens apgalvojums, ka bēniem mīļāka ir māte, bet tēvs ir svešāks, varbūt tas ir atkarīgs arī no tā, ka arī tēvs bērnus mīl ļoti atsvešināti.

2.3. Tēva meitas kā nepareizas audzināšanas piemērs

Tēva meitas ir īpašs audzināšanas rezultāts, kur par savu dzīves paraugu meitas izvēlas nevis mātes, sava dzimuma audzinātāju, bet tēvu, kura autoritāte meita ir svarīgāka nekā māte vispār varētu būt. Iemesli, kādēļ meitas izvēlas tēvus par galveno savas dzīves piemēru, var būt dažādi, iespējams, ir mirusi māte un viņu audzina tikai tēvs atraitnis, iespējams viņš ir precējies, bet pamāte tai kā sveša sieviete nav nekāda autoritāte, vai arī tēvs meitu ir tā lutinājis, sargājis arī no mātes dusmām, ka meita ir izvēlējusies to, kā savu sargu, cilvēku, kas ar savu rīcību un paraugu tai iemācīs, kā sevi pasargāt no citiem un kā pret citiem izturēties. Šie ir aptuveni iemesli, ko iespējams iepazīstos ar psiholoģiju, dažreiz šādu spriedumu palīdz arī apstiprināt latviešu tautas dziesmas. Turmpāk sekos tās tautas dziesmas, ka parāda, kādas var būt tēva meitas pēc rakstura, kā tās izturas pret to, kas meitām ir jāda, vai tās pilnībā ir pārņemušas vīrieša dabu un izturas jau tā, kā principā tradicionālā latviešu ģimenē meitas neaudzina.

Ja meitai bijis diez gan sīva rakstura tēvs, viņa ne tikai pārņema stingru raksturu, šī meita arī pārņema tā sīvo valodu un kopumā uzvedās tā kā tradicionālās mātes meitas nedarīja.

“Droša tēva meita biju,
Droši sevi turejos:
Pret kungiem, pret ļaudim
Skaldīt skaldū valodiņu.”

LTdz 6636-0

Šādas meitas savu asumu izrādīja pilnīgi visiem, tā nebijās ne no viena tāpat kā viņas tēvs. Šīs tēva meitas nemaz arī nebaidījās izrādīt fizisku spēku, jo drosmes viņām netrūka.

“Klusu, puika, turi muti,
Daudz ar mani nerunā;
Droša tēva meita biju,
Drīz es tevi pliķi cirtu,
Drīz es tevi pliķi cirtu,
Drīz matiņus purināju.”

LTdz10038-1

Karstasinīgās tēva meitas sita gan plīķus, gan matus rāva un viskaut ko citu darījušas. Visdrīzāk šāda slava visur meitām sekoja līdzī, un tad jau arī viņas ilgi palikušas neprecētas, ja vien neatradās kāds, kam šāds raksturs patīcis.

Šad tad šādas meitas precēja:

“Bārga tēva meita biju,

Lēna vīra līgaviņa.

Gultā savas kājas āvu,

Uz pagalvja sēdedama.”

LTdz 21725-0

Tautasdziesmā redzams, ka tad vīram vajadzēja būt ļoti lēnprātīgam, tādām, kurām netraucēja šāds raksturs. Mūsdienās to raksturo teiciens “pretpoli pievelkas”. Tomēr šī tautas dziesma parāda arī to, ka viņa ir slikti audzināta, slinka, un parāda, ka viņas vīrs nebūs ģimenē noteicējs, ka viņa darīs, kā gribēs, aus kājas pat gultā, ja tā vajadzēs.

Runājot par varas sadali precētā pāra vidū, redzams, ka, ja tēva meitai trāpās tik pat spēcīgs vīrs kā viņa pati, tad tur var būt riktīgi strīdi un pārmetumi.

“Ak, tu tautu nelietiti,

Bij man tavas kājas aut?

Es tēvam nenoāvu,

Kas mazai maizi deva.”

LTdz 26819-0

Tautasdziesma parāda, ka tēva meitai sīvā valoda tiek lietota arī ģimenes vidē, tāpat viņa nedomā mainīt savus tikumus, ja pat tēvs viņai nav licis izrādīt cieņu, novelkot tam apavus, tad viņa netaisās tā darīt pēc vīra lūguma vai pavēles. Tautas dziesma ļauj arī secināt, ka, ja tēva audzināšana nebija stingra, un meitai tika dota liela vaļa, tad arī apprecoties un veidojot savu ģimeni, tēva meita paradumus reti kad mainīja, ja vispār mainīja.

Ne tikai rupjā valoda un asa raksturs bija šo meitu netikums, nereti viņas bija arī ļoti lepnas.

“Nevij auklu, tautu dēls,

Es pastalu nevalkaju;

Viena tēva meita biju,

Kurpitēs vien staigaju.”

LTdz 21609-1

Tēva meitas bija lepnas un kuru katru par vīru neņēma, topošajam vīram bija jāspēj uzturēt viņas tēva uzturēto bagātību līmeni, lai viņa arī pie vīra justos atbilstoši savām prasībām.

Tomēr arī šīm meitām var būt nelaimīgs liktenis, ja tēvam un vīram ir problēmas ar alkoholu, tad to raksturi, tāpat kā mūsdienās varēja būt dažādi.

”Lustig' tēva meita biju,
Bēdig' puīša līgaviņa;
Lustigs tēvs audzināja,
Bēdīgs puisis raudināja.”

LTdz 23982-0

Kā tautas dziesma parāda, ka tēva meitas tēvs bijis dzērājs, bet ar labu un lustīgu raksturu, savukārt vīrs trāpījies ar bargu raksturu, kurš tikai bēdas gādā, šāds raksturs varēja būt arī ne alkohola dēļ, iespējams, tēvs meitu ļoti lutinājis, ka viņa pazinusi tikai prieku, bet vīrs, kas pēc rakstura bija bargs, tad licis šai meitenei izjust arī rūgtu dzīvi.

Runājot par alkoholisma tēmu, tēva raksturu varēja mantot arī pati meita:

“Es bij tāda tēva meita,
Brandavina dzērajina,
Brandavina dzērajina,
Baltas maizes ēdajina,
Baltas maizes ēdajina,
Spilvenôsi guletaja.”

LTdz 19936-0

Tautasdziesma ļauj secināt, ka dzeršanas netikums varēja būt mantojams. Tomēr tā parāda arī to, ka meita ir arī labi izlutināta, ēd tikai baltu maizi un guļ spilvenos, kas parāda arī to, ka slinkums viņai arī piemīt.

Lai gan ne vienmēr tēva meitām bija ļauns, spītīgs un slinks raksturs, ir latviešu tautas dziesmas, kas parāda, ka arī tēvu meitas bija laba rakstura - čaklas, paklausīgas un kopumā līdzvērtīgas čaklām mātes meitām, un pilnīgi noteikti visur izceltajām bārenītēm, kas visvairāk tika cildinātas sava perfekta rakstura dēļ.

“Laba tēva meita biju,
Labi sevi turejos;
Netureju melna galda,
Ne mēslainas istabiņas.”

LTdz 6871-0

“Koša tēva meita biju,
Koši sevi turejos;

Netureju melnu galdu,
Ne gružainu istabiņu.”

LTdz 6871-1

Pretstatā iepriekš kauninātajām tēva meitām šīs meitas ir pilnīgs pretstats un viņām ir ieaudzināts darba tikums. Savukārt:

“Laba tēva meita biju,
Labi sevi turejos:
Tēva biju labā roka,
Māmiņai audejiņa.”

LTdz 6872-0

Tēva meitas savā labajā audzināšanā spēj pateikties gan tēvam, gan arī mātei. Viņa atzīst, ka ir tēva labā roka, bet prot arī māte ieaudzināto darba tikumu, kas izpaužas itin sievišķajā darbā kā aušana.

Ir tautas dziesmas, kas parāda, ka mīlestība pret tēvu liedz meitai īstu laimi, kas šoreiz ēnā noliek nevis pašas tēva meitas, bet gan to audzinātāju tēvu.

“Laba tēva meita biju,
Ilgi stāvu vaiņagā:
Sliktam roku es nedevu,
Drīz ar labu nedereju.”

LTdz 5969-1

vai

„Laba tēva meita biju,
Ilgi stāvu vaiņagā:
Sliktam roku es nedevu,
Labs man ļāva greznoties”

LTdz 5970-0,

kā arī

“Laba tēva meita biju,
Ilgi sēžu vaiņagā:
Sliktam roku es nedevu,
Labs nedrīkst bildināt.”

LTdz 5969-2

Meitenei tēvs ir tik liels ideāls, ka neviens puisis nespēj atbilst šim iedomātajam ideālam, vai arī gluži pretēji neviens pusis neatbilst tēvam kritērijiem, pēc kuriem viņš būtu ar mieru meitu laist tautiņā.

“Bagats tēvs laisku meitu
Sudrabâi kaldinaja.
Neņem, manu bāleliņ,
Sudrabâi raudzidams”

LTdz 11642-1

vai

“Balta gāja tēva meita
Vēl baltaka bārenite.
Tēva meitu baltinaja
Tēva rudzi apcirknî;
Bāreniti pašas rokas,
Pašas smuidris augumiņš.”

LTdz 4501-0

vai

“Bagats tēvs laisku meitu
Padzirnê audzinaja,
Lai šķiet tautas malejiņu,
Noputejis vainadziņš.”

LTdz 7949-1

Bagāti tēvi nereti mēģinot izprecināt savas slinkās meitas, nereti centās to slpēt un izmantoja visādus maldinošus paņēmienu, tomēr kā tautas dziesmas parāda tautā šīs meitas zināja pēc rakstura un tā centās laicīgi brīdināt potenciālo precinieku, kas tomēr tīkoja pēc meitas rokas.

Kā darba autores analīze parāda tēva meitas ir ļoti īpašs fenomēns tautas dziesmās, tās ir atšķirīgākas nekā ierasti apdziedātās mātes meitas, kuras audzina tieši māte, kas cenšas ieaudzināt meitā darba tikumus un cieņu pret vīru un citiem cilvēkiem, ka'arī tās nav tik pieticīgas kā dāsni apdziedātā bārenīte, kurai palīdz liktenis atrast lbu vietu dzīvē, jo tai nav vēcāku, kas par to rūpētos. Tomēr nedrīkst aizmirst, ka arī šīm meitām mēdz būt ļauns liktenis, un ne vienmēr vainīgs to izlutinātais raksturs vai dzīves veids. Mūsdienās tēva meitas būtu ikdienišķs psiholoģijas fenomēns, kur meitas vairāk pieķeras saviem tēviem, pēc kuriem tās meklē sev vīru, un kuru lutekles reālajā dzīvē tās arī ir. Viss vienmēr ir atkarīgs no šo meiteņu audzinātāja, ja tēvs apzinās, kādas būs sekas viņa audzināšanas metodēm, tad arī tēva meitas nebūs sliktākas par citām cildinātājām meitenēm.

2.4. Tēvs kā tiesnesis mantojuma sadalē un liktenim

Latviešu tautas dziesmas itin labi arī parāda, kā senākos laikos latviešu vidū tika mantotas tēva mājas un viss cits, kas bija viņa īpašumā. Tāpat kā tas ir mūsdienās, pirmie mantinieki bija pirmās pakāpes radinieki, un tie bija bērni, tomēr visi bērni nebija vienlīdzīgi savā mantošanas pakāpē, dēli un meitas nevarēja uz visu pretendēt vienādi, protams, ja bērns bija tikai viens, tad manta tika viņam, bet, ja viņi bija vairāki, tad jau bija šķīrumi, kas ko dabūja. Dalīt varēja pēc vecuma, kas ko saņems, gan pēc dzimuma, kas kuram tad pienācās, un ja tomēr mantinieki nebija bērni, tad nāca citas pakāpes radi. Tautas dziesmas atklāja arī mantojuma lielumu un formu. Šajā sadaļā tika izvēlētas tautas dziesmas, kas ir saistītas tieši ar bērniem, kas kuram tika atstāts no viņu tēva, pārējie radinieki nav nepieciešami, jo ar to nesaistās teva kā vecaķa loma.

Mantojums meitu starpā parādīja, ka, ja bija vairākas meitas, tad mantošanas secība bija šāda, kāda tā ir:

“Pirmai meitai tēva manta,
Pastarei māmuliņas;
Vidus meita nabadzīte
Pate pelna raudadama.”
LTdz 3754-3

Līdzīgi ir arī dēlu starpā, tautas dziesmas arī parāda, kad notika precības starp jauniešiem, tad skatās arī, kurš ar kuru precas, pastarītis ar vecāko vai otrādi, tad arī redzamas, kas tika jaunajai ģimenei kā dāvana no vecākiem, tiklīdz pienāca mantas dalīšana.

”Tu pirmais tēva dēls,
Es pastara mātes meita:
Tev pieder tēva zeme,
Man pieder mātes pūrs.”
LTdz 3738-1

“Es pastare mātes meita,
Man pirmais tēva dēls.
Pastarei mātes pūrs,
Pirmajam tēva zeme.
LTdz 3738-3

“Es mātei pirmā meita,
Es pastara līgaviņa.
Pirmai meitai mātes pūrs,
Pastaram tēva zeme.”

LTdz 3738-0

Tautasdziesmās redzams, nav vienlīdz noteikts, kā ģimenē mantot zemi, bet viennozīmīgi var secināt, ka neatkarīgi vai pastaris bija meita vai dēls, bet viņa otrā puse, kas bija vecākais bērns savā ģimenē, precoties saņēma zemi.

Ja mantiniece bija tikai meita, tad viņa noteikti saņēma pūru no mātes, bet viņai pienācas manta arī no tēva:

“Es mātei viena meita,
Es pa dēlu, es pa meitu:
Man pieder mātes pūrs,
Tēva bērni kumeliņi.”

LTdz 3740-0

Vai arī precoties tēvam noteikti bija jādod viņai līdzīvi viņas tiesa no visu bērna kopīgā mantojuma:

“Mans tēvs, mans tēvs,
Ko tu savai meitai vēli?
Pilnu pūru linu kreklu,
Kūfī govis raibaliņas.”

LTdz 3751-0

“Atdod, tēvs, meitas daļu,
Kas meitai piedereja:
Atdod pāri raibu govju,
Dancotaju kumeliņu,
Dancotaju kumeliņu,
Četri dzelža riteniši.”

LTdz 16401-0

Kopumā ģimenei bija svarīgi nodot meitai pūrā pēc iespējas vairāk, lai ir ar ko sākt jauno dzīvi, jo no tēva mājas tā aizgāja un iegāja jau citā ģimenē:

Tētiņš pirka sudrabiņu,
Tētiņš lādi kaldināja;
Tēvs nedos tautiņās

Bez bēraju kumeliņu.”

LTdz 16476-0 “

Tautas dziesmas arī itin labi parāda, ka meitas zinājušas, ka zemi nemantos, tad viņas arī pilnībā baudījušas dzīvi pie vecākiem, kā vien varējušas, jo tāpat dosies prom uz vietu, kur veidos savu saimniecību:

“Pate ēdu, otram devu,
Tēva maizi netaupiju,
Tēvs man savas rudzu klētis
Nedos līdzī tautiņā.”

LTdz3135-0

Šī attieksme nav domāta ļauna, tā parāda, ka meitas apzinājās savu mantojuma daļu.

Tomēr mēdza būt nesaskaņas ģimenes locekļu starpā, piemēram, starp māsu un brāļiem, ja tēvs arī meitai atstāja daļu no zemes, ko brāļi agrāk uzskatīja tikai par savu daļu, jo zemi tāpat apstrādāja vīri. Vienmēr zemi tā vienkārši atdeva mātai, pat, ja viņai tieši tā tika nodota pārvaldībā:

“Labi, labi, bālelini,
Kad jūs man tā darat:
Tēvs man deva linu zemi,
Jūs sējat auzinam;
Kad auzinas vairs neauga:
Še, māsina, linu zeme.”

LTdz 3563-3

vai

“Dievs nedod tādus skauģus,
Kādi mani bāleliņi:
Tēvs man deva linu zemi,
Brāļi auzas apsējuši.”

LTdz 3563-1

un

“Ar bāliņu sarājos
Zirgu dēļ laidarā:
Tēvs man deva dancojošu,
Brāļi deva izecetu.
Sper' kājām staļļa durvis,
Ņēmu pate tīkamo:

Vaj tev vien piederēja
Tēva bērni kumeliņi?”
LTdz 16416-1

“Tēvs man vēl kumeliņu
Ļauni brāļi nevēleja.
Spēr' ar kāju stālļa durvis,
Ņēmu bērni kumeliņu.
16480-1

Kopumā visas darba autore izvēlētās tautas dziesmas parāda, ka latviešu ģimenē mantošanas kārtība bija sakārtota, manta tika dalīta starp meitām un dēliem, mantošanas secība un mantas lielums bija atkarīgs no tā, cik liela ģimene bija, cik bērniem bija jāsadalla visa manta. Iespēju robežās mantojums tika sadalīts starp visiem, zemi lielākoties mantoja dēli, bet bija gadījumi, kad to saņēma arī meitas. Tomēr, ja arī meitām netika zeme un māja, tās netika apdalītas, lai gan šad tad kāda no viņām saņēma mazāk nekā pārējās.

2.5. Vecpuišis – nepiepildīta vīra un tēva loma

Vecpuišis tāpat kā vecmeita ir īpaša parādība latviešu sabiedrībā, tā gan nav nekāds reta parādība, bet tā var teikt ir vienīgā ģimenes modeļa forma, kad cilvēks bieži vien, bet ne pilnīgi visi no tiem, ir labprātīgi izvēlēties būt viens pats un visa viņa ģimene ir viņš pats, ja neskaita tos gadījumus, kad vepuišis vai vecmeita dzīvo pie vecākiem vai pie kāda no radniekiem. Otra forma, kad cilvēks ir palicis viens pats ir bāreņi, lai gan var būt arī vairāki bērni, kas savā starpā ir radnieki, bet viņiem pietrūkst galvenās lietas, kas viņus padara par pilnvērtīgu ģimeni, tie ir vecāki. Šajā nodaļā tiks apskatīts vecpuišis, jo tā kā viņš ir vīriešu kārtas cilvēks, caur latviešu tautas dziesmām, ticējumiem vai nerātnajām tautas dziesmām tiks mēklēti iemesli, kādēļ ir izvēlēts šāds dzīves veids un kā viņi izskatās citas sabiedrības daļas acīs.

Visvairāk dziesmas var atrast tieši apdziedāšanās dziesmu vidū, kad tiek apdziedāti visi kāzās sanākušie visi, var apdziedāt kāda ārējo iskatu, kāda raksturu, nereti arī kāda ģimenes stāvokli. Laba tēma ir vecpuiši un vecmeitas, nevienmēr tā sauc tikai viņus, citreiz tā sauca arī jaunos, neprecētos, lai ātrāk tos mudinātu svinēt kāzas.

Šad tad par vecpuiši varēji nosaukt jaunu puiši, kas bija kautrīgs, vai kas kaut kā izcēlās kāzās, piemēram, izdarot, ko neveiklu, citreiz arī tie vaēja būt īstie vecpuiši, kuru pēc rakstura bija kautri, piemēram:

“Ko, puisiti, raudzijiesi
Miglainàm actiņàm?
Vaj tu bijī mežâ audzis,
Vaj meitiņu neredzejis?”

LTdz 20193-0

vai

“Ansiņis, Ansiņis
Lūkojās;
Ik aces uzmetu,
Nosārka vien.”

LTdz 20255-0

Varēja arī izcelt to, ka puisis pēc uzvedības vēl uzvedās kā mazs bērns, kas vēl nav izaudzis līdz precību līmenim, piemēram:

”Puika, puika, es tev saku,
Mazgà tīru savu muti;
Tikmēr sievas nedabusi,
Kamēr muti nomazgasi.

LTdz 0302-0

Kāzās varēja sastapt arī veca gada gājuma vecpuišus, kas nāca jaunas meitas lūkoties, vai vienkārši kāds redzējis, ka uzmet acis kādai meitenei un ir izdomāts par to pajokot. Tautas dziesmas par ārēji veciem vecpuišim ir ļoti daudz, izcelts jebkas, kas var norādīt, ka vecis ir aizskatījies uz jaunajām, bet viņam nekas nespīd:

“Ko smeļies tu, puisiti,
Tev jau zobi izbiruši.
Ej uz Rīgu zobus pirkt
Piecu māрку gabalâ”

LTdz 20195-0

arī

“Jānišam platas nāsis
Kà tam Turku ēržeļam,
Tas saoda jaunas meitas,
I mūrâ iemūretas.”

LTdz 20260-1,

tāpat

“Tu, puisiti, šur nākdamis,

Jauns puisitis lielĳies:
Sirmi mati, plĳks pakaus's,
Tēva svārki mugurâ”
LTdz 20346-3

Sirmais izskats izcelts arĳ šajās:
“Tu, puisiti, kâ vecĳtis
No pakaļas izskaties:
Pliks pakausis, sirmi mati,
Tēva svārki mugurâi.”
LTdz 20346-2

Tomēr vienlaikus jāatceras, ka nevienmēr šīs dziesmas attiecināja uz vecajiem vĳriem, tā varēja izzobot arĳ jaunus vecpuišus vai vienkārši jaunus puišus.

Ir sastopamas arĳ tautasdziesmas, kur jaunas meitenes tiek brĳdināta par vecpuišiem, no kuriem ir jāuzmanās. Tiek stāstĳts par vĳņu viltĳbu, vĳņi tiek salĳdzināti ar bĳstamiem zvĳriem, tomēr netiek aizmirsts arĳ par jautrĳbu:

“Jaunas meitas, lieciet vĳrā,
Veciem puišim neticiet!
Veciem puišiem pieci prāti,
Trĳsdeviņi padomi[ņi].”
LTdz 42634

“Divi vilki meitu vilka
Pa slidenu ledutiņu;
Tie nebĳja divi vilki,
Tie bĳj divi veci puiši.”
LTdz “13023-0

“Vecu puišu precenieki
Jāj bez saules vakarā;
Kad tie būtu jauni puiši,
Tad tie jātu saulitē.”
LTdz 16208-4

Vecpuišiem nav labi nodomi, jo tad tie neslĳēptos tumsā, kas ir gaismas pretmets un simbolizē ko ļaunu, jo gaisma ir tā, kas asociējas ar labo.

Nereti tautas dziesmas parāda, ka vecpuišis nevienam nav vajadzīgs, visi viņa mēģinājumi vēlāk apprecēties ir neveiksmīgi, Jaunās meitas tiem vēl nāvi, vai patr fiziski grūž prom no ceļa, lai parādītu, ka tie nekad nebūs viņu iecerētie:

“Ailu, ailu, vecpuišītis

Jaunu meitu pulciņāi!

Veci zobi šķobijās,

Jaunas meitas lūkojot.

Ej projam, vecpuišiti,

Pielūdz kapa māmuliti,

Pielūdz kapa māmuliti,

Ta dos tev līgaviņu.”

LTdz 13008-0

un

“Es redzeju vecu puisi

Sēžam elles maliņā;

Garam gāju, spēr' ar kāju,

Lai krīt elles dibinā.”

LTdz 13035-0,

kā arī

“Ar kājiņu atspārdīju

Sapraulējšu ozoliņu;

Ar rociņu atbīdīju

Saveco(j)šu tēva dēlu.”

LTdz13018.

Tomēr ne vienmēr vajag šīs tautas dziesmas uztvert kā pilnīgi ticamas, ne reti jaunas meitas tā ir teikušas, bet vēlāk bagātu saimnieku apprecējušas. Lai gan ir tautas dziesmas, kas parāda, ka, lai cik bagāts vecpuišis nebūtu, meitene to neprecēs:

“Puiši ņēma mantas dēļ

Sevim vecu līgaviņu;

Es neņemtu mantas dēļ

Sevim vecu arajiņu.”

LTdz 10562-0

To, ka vecpuiši tīkojuši pēc ļoti jaunām meitām un to, ka abu starpā bija ļoti liela vecuma starpība parāda tautas dziesmas, kurās minēts, ka meitene vēl šūpulī guļ, bet vecpuišis jau viņu noskata:

“Ūja, ūja, vecais puisī,
Vaj es tava līgaviņa!
Tu dancoji zābakōs,
Es guleju šūpulī.”
LTdz 13128-0

“Vaju, vaju, vecais puisī,
Tu gaid' mani uzaugot,
Tu gaid' mani uzaugot,
Es gaid' tevi nomirstot.”
LTdz 13037-1

“Ņem tu sievu, vecais puisī,
Negaid manis uzaugot;
Ir tas būs tēva dēls,
Kas ar mani līdzā augs.”
LTdz13094-0

“Satrūdejis ozoliņis
Gul ūdeņa maliņē;
Tā satrūda veci puisī,
Jaunas meitas gaididami.”
LTdz 13103-0

Vecpuisis ir tik vecs, ka jau trūdi kritīs. Protams, apdziedāšanā mēdza pārspīlēt, un jo lielāka vecuma starpība parādīta, jo lielāks joks izskanējis.

Kā apskatītās tautas dziesmas parāda, vecpuisi var būt jauni, kurus ar jokiem mudina drīzāk precēties, jo tos var sagaidīt veco vecpuišu liktenis, ka tie gaidījuši tik ilgi, ka neviena ar viņu nevēlas veidot kopdzīvi, kur nu vēl radīt pēcnācējus, lai arī vecpuisis varētu iederēties ģimnes modelī ar pēcnācējiem.

2.6. Bārenis kā sēras pēc mātes vai abiem vecākiem

Latviešu folklorā ir bagāta ar materiāliem par bāreņiem, kur zēns vai meitene ir palikuši vieni paši bez vecākiem, dzīve tiem liek iziet dažādus pārbaudījumus un visbiežāk tos gaida bagāts atalgojums.

Lai gan procentuāli bārenis tautas dziesmās raud vairāk pēc mātes, kas tam mīļāka un kurai visvairāk tiek raudāts par bēdām, kas notiek šai saulē, tomēr ir daļa tautas dziesmu, kur bērns sraud pēc abiem vecākiem, dažās pat tikai pēc tēva. Tajās arī uzzinām, kas bērnam pietrūcis no tēva, ko tas nav izdarījis kā savu tēva pienākumu pret bērnu.

Tautasdziesmas, kur apdzied abus aizgājušos vecākus parādus, ka abi vecāki ir bijuši vienlīdz mīļi. Piemēram,

“Aij, saulīte, aij zemiņe,
Manas laimes naidnieki:
Tētiņš neredz saules gaismas,
Māmiņ' sedz veleniņas.”

LTdz 3925-0

parāda, ka abi vecāki ir miruši, tēlaini aprakstīts, ka saule paslēpusi tēvu, bet zeme - māti, ka abas ir bērna naidnieces, jo paņēmušas prom vecākus. To, ka vecāku slēpēji ir tik varenas parādības kā saule un zeme, parāda, ka mīlestība ir ļoti spēcīga, tāpat arī ilgas pēc vecākiem, kuri pietrūkst bērnam.

Ar sauli tiek salīdzināts arī tas, ka jādzīvo garš mūžs, nejūtot vecāku mīlestību. To, ka saules ritējums ir ļoti garš, ja nereti nav nosaukts par mūžīgu, tas skaidri ir saprotams, ka arī dzīve bez vecākiem, liekas gara, sevišķi jau mazam bērnam, kuram jātiek ar dzīves grūtībām no paša dzīves sākuma:

“Gara diena ar sauliņas,
Vēl garaka bez sauliņas;
Garš mūžiš dzīvojot,
Kad nav tēva, māmuliņas.”.

LTdz 4019-0

Bet

“Dievs dod manim veselību,
Man mazami bērniņam,
Ne man bija tēva, mātes,
Ne īstā bāleliņa.”

LTdz 3974-0

tieši parāda, ka bērns ir mazs, kad abi vecāki ir nomiruši, un arī citu radu tam nav, lai parūpētos par viņu, tāpēc atliek tik lūgt dievam palīdzību.

“Gauži kokles noskaneja,
Vēl gaužaki stabulite(s);
Gauži tēva noraudāju,
Vēl gaužaki māmuliņas.”

LTdz 4023-0

Tautas dziesmās stiprāk tiek pārdzīvots par mātes nāvi. To parāda arī stabulītes tēls tauts dziesmās, jo ganos, kur visbiežāk devās strādāt mazs bērns, viņš visvairāk un visātrāk varēja pagatavot un iemācīties spēlēt stabuli. Vistuvākais mūzikas instruments parāda, ka tuvāka tomēr ir māte.

Latviešu tautas dziesmas parāda arī to, kā bāreņi tiek saukti, piemēram, par sērdieni un grūtdieni, dažās pat precizēts, kurā gadījumā bērns jāsauc konkrētajā vārdā:

“Dievs nedeva tā sērdieni,
Kā es biju sērdienite:
Ne man tēva piedzēmot,
Ne māmiņas uzaugot.”

LTdz 3976-0

Savukārt

“Grūti, grūti sērdieņam,
Vēl jo grūt grūtdieņam:
Sērdieņam tēvs nomira,
Grūtdieņam tēvs, māmiņa.”

LTdz 4031-1

Ja tēvs nomiris, bērns saucams par grūtdieni, bet, ja abi vecāki, tad par sērdieni. Latviešu valodas vārdnīca tezaurs.lv arī precizē, ka sērdienis vai sērdiene ir “zēns vai meitene, kam miruši vecāki; bērns, kam miruši vecāki; bārenis”(tezaurs.lv, Latviešu valodas vārdnīca), praktiski to pašu, ko sabiedrība saprot ar vārdu bārneis, tikai sērdienis ir folklorai tuvāks vārds, bet grūtdienis ir “cilvēks, kas cieš lielas, ilgstošas bēdas, nabadzību” (tezaurs.lv, Latviešu valodas vārdnīca), tāpēc analizējot tautas dziesmas pēc vārdnīcu skaidrojama, jāsecina, ka abi vārdi ir izmantoti to pareizajā lietojumā, precizējot, ka grūtdienis apzīmē to, ka līdz ar tēva nāvi ģimenē ienāk grūti laiki, jo nav galvenā pelnītāja ģimenē, kas par to rūpētos.

Bārenītes bēdas pēc vecākiem nereti pastiprina tie cilvēki, kas par tiem uzņemas rūpes pēc vecāku nāves. Bieži vien pamātes vai patēvi tajās ir attēloti ļauni, lai parādītu, ka vecāku mīlestība ir svarīgāka par visu citu:

“Ak, Dieviņ, ak, Dieviņ,
Piecel manu tēv' ar māt'!
Es sūdzetu raudadama,
Ko man dara sveša māt':
Dūrēm sita, matiem rāva,
Kājām spēra pabeņķī.
Dūrēm sita guldamies,
Matiem rāva celdamies.”

LTdz 3944-1

Parādīts jaunākais variants, kas bērnu var sagaidīt, tādēļ bāreņu tēma folklorā ir visplašāk aprakstīta, lai sabiedrība tomēr censtos tiem palīdzēt. Šī tēma aktuāla arī mūsdienās.

Lai ne tikai apskatītu, ka bāreņi raud pēc abiem vecākiem, un mēģinātu meklēt visus iespējamus variantus, kādēļ par māti vairāk nekā par tēvu, tad tālāk sekojošajās tautas dziesmās darba autore atradusi lietas, kas parāda tās funkcijas, kas tēvam ir jāveic bērna labā, un kādēļ bērniem pietrūkst tieši viņš:

“Ar raudām atsagulos,
Ar raudām piesacēlos:
Ne man tēva tīrumiņa,
Ne māmiņas padomiņa.”

LTdz 3947-0

kā arī

“Apsēdos raudadama
Tēva kapa maliņāi.
Te gul manis mīļš tētītis,
Mans maizites devejiņis.”

LTdz 3945-0

un

“Vai, tētiņ, vai, tētiņ,
Nelaikā tu nomiri:
Man pūriņa neapkali,
Neizdevi tautiņās.”

LTdz 3905-1

Tēva galvenās funkcijas un pienākumi pret bāreņiem bijuši: mantojamās zemes atstāšana, kas ir svarīga jebkura bērna mantojumā, kā to iepriekšējā sadaļā darba autore jau bija secinājusi, tāpat bērnam bija svarīgi saņemt no tēva iztiku, kamēr bērns izaudzis un varējis pats par sevi parūpēties, kā arī pret meitām tēva pienākums bija izdot tās tautiņā. Kā parāda citas latviešu tautas dziesmas, bārenītes bieži pārdzīvojušas, ka tautu dēls tās neņems, jo tām nav nekāda pūra vai no tēva mantojuma. Tomēr ir vairums citas tautu dziesmas, kas parāda, ka bārenīšu tikums ir izcelts labāk nekā tautu meitām, un tās liktenis vienmer atalgo ar labu precinieku, kas ar to izveido ģimeni.

Bāreņus var nosaukt par visvairāk apdalītākajiem tēva bērniem, jo līdz ar tēva nāvi, kas varēja iestāties jau bērna piedzimšanas brīdī kāda nelaiemes gadījuma dēļ, šie bērni neredz tēvu vispār. Tādēļ tie arī nezina, kādam tēvam ir jābūt, tie nesaņem viņa mīlestību, neiepazīst viņa audzināšanas metodes, nepārņem viņa tikumus vai netikumus. Citi bērni jebkurā gadījumā iegūst jebkādu pieredzi, jo lai kāds tēvs nebūtu, viņš tiem ir.

Apkopojot nodaļu ar apakšnodaļām par tēva lomu un funkcijām ģimenē pēc tradicionālās folkloras materiālu apskates, darba autore secina, ka pat, ja tēva loma ģimenē ir neliela, viņa tomēr ir svarīga. Tomēr kā iegūtais materiāls ļauj secināt, tēvs latviešu ģimenē bija svarīgs, viņš bija otrais galvenais cilvēks ģimenē, līdzvērtīgs mātei, jo arī viņš piedalījās bērna sagaidīšanas procesā, palīdzēja bērna audzināšanā, neskatoties uz aizņemtību citos savos darbos kā iztikas pelnīšanā. Liela loma viņam bija dēlu audzināšanā, jo tieši viņš bija galvenais vīru tikumu audzinātājs dēliem, savu pieredzi viņš nodeva tieši viņiem. Protams, svarīgs viņš bija arī meitu audzināšanā, radot pat tādu fenomenu kā tēva mātes, kuras ņēma vērā tikai tēva ietekmi, bet viņš jāizceļ arī kā galvenais meitas izvadītājs tautiņā, jo bez pūra latviešu vīrs meitas neatstāja. Tikpat svarīgs viņš bija mantojuma sadalē starp visiem bērniem. Apskatot arī divus galvenos nepilnos ģimenes modeļus kā vecpuišis un bāreņi, darba autore secina, ka vecpuiši sākotnēji pilnīgi noteikti ir labprātīgi izvēlēts dzīves modelis, un tikai tuvojoties vecumdienām, daudzi vīrieši atpazina, ka vēlas pēcnācēju, ko vairums latviešu tradicionālās ģimenes vīru jau sspējuši radīt kopdzīves pirmajos gados. Savukārt bāreņi ir dzīves piespiedu forma, kur bērnam pietrūkst abu vecāku, bet dzīve tos ir iedalījusi nepilnvērtīgajā ģimenes modelī.

3.TĒVA LOMA ANEKDOTĒS MŪSDIENĀS

Šajā nodaļā darba autore apskatīs anekdotes, nozīmīgu tradicionālās folkloras žanru, kas spējis izdzīvot arī mūsdienu sabiedrībā, un ir viens no retajiem žanriem, kas papildinās nemitīgi arī mūsdienās, veidojot jaunas anekdotes vai arī pārveidojot jau agrāk dzirdētās anekdotes tā, lai tās atbilstu mūsdienu dzīves tēmām un parādībām.

Sākotnēji darba autore aplūkos anekdošu raksturojumu, kā tās definē, to vēsturi un izcelsmi, ienākšanu Latvijas folklorā, kā arī latviešu anekdošu galvenās tēmas un anekdošu spēju izdzīvot un pielāgoties gadsimtu maiņai. Nodaļas otrajā daļā darba autore aplūkos divu latviešu ziņu portālu tvnet.lv un delfi.lv izklaides sadaļas anekdotes, kas ir par tēviem un to lomu ģimenē. Senāk anekdotes tika nodotas mutiski, vēlāk pārejot uz rakstu formu, sākot ar laikrakstiem un beidzot jau ar anekdošu krājumiem. Tā kā tomēr lielai daļai anekdošu nav iespējams pateikt, kad ir anekdotes rašanās brīdis un vieta, līdz šim varēja uzzināt tika pieraksta vietu un laiku, tad darba autore izvēlējās analizēt anekdotes no interneta vides, jo tur ir iespējams noteikt, kad anekdote ir reģistrēta interneta vidē, kā arī, kad tā tikusi apskatīta un cik bieži apskatīta, kas ļauj jebkuram interesentam noteikt, cik ilgā laika periodā ir veidojies anekdošu krājums kādā konkrētā brīdī. Kā arī internets ir viena no vidēm, kur mūsdienās var veidoties folkloras žanrs anekdote, kur tā spēj rasties visātrāk, un visātrāk arī tiek reģistrēta un izplatīta. Tāpat internets ļauj saprast mūsdienu sabiedrības gaumi, aktuālās tēmas vai parādības, par ko jokot, kā izcelt aktuālu sabiedrības problēmu.

Lai gan mūsdienas kā laika jēdzienu ir grūti definēt, jo tās var būt tikai šobrīd esošā 21.gs. sākums, bet varbūt arī pie tā ieskaitīt, 20.gs. beigas vai pat vidu, jo kā parāda pašas anekdotes, dažas no tām spēj izdzīvot cauri laikam un mainīt tikai formu vai tēmu. Tomēr šajā bakalaura darbā mūsdienas ir jāsaprot kā tas brīdis, kad tika reģistrēta pirmā anekdote abos ziņu portālos līdz 2015.gada 4.maijam, kad anekdotes tika apkopotas darba autores analīzes materiālam, kas saglabāts autores personīgajā arhīvā.

3.1. Anekdošu raksturojums

Anekdotes plašākam apskatam nepieciešams vispirms uzzināt, kāda ir tās definīcija, tās vēsturiskā izcelsme un ienākšana Latvijas folklorā. Anektdote nozīmē “atjautīgu, īsu stāstiņu par kādu jocīgu vai neparastu notikumu, Senajā Grieķijā, kur pats vārds “anekdoton” radies, nozīmē “neizdotais”, “nepublicētais” un tā devēja sacerējums, ko neatļāva publicēt. Fragmentāri anekdošu pēdas ir pirmo reizi sastopamas tieši antīko komēdiju tekstos, piemēram, 6.g.s. Bizantijas rakstnieka Prokopija “Slepenā vēsture” vai itāļu renesanses autora

Bračolīni Florences anekdošu krājumā (Arājs, 1992, 5). Kā parāda vārda izcelsme un pirmie darbi, kur tie parādās, tas ļauj tās lasītājam vai klausītājam saprast, ka vispirms anekdote ir mutiska folkloras forma, to nodeva viens otram stāstot, vai kā Senajā Grieķijā to radīja teātra izrādēs, papildinot stāstu ar vizuāliem specefektiem.

Tāpat Senā Grieķija ir pirmā, kas atklāj lietas par ko smējās pirmie cilvēki, kas saskarās ar anekdotisku darbu, galvenais par smējās bija pārpratumi vai kroplības. Pirmais anekdotiskais gadījums uzrakstīts Homēra “Iliādā”, kur kāds “kroplis vīrs Tersīts kritizē dižo ķēniņu Agamemnonu, kas grieķiem, kuru ideāls ir stiprs, skaists, attīstīts vīrietis, liekas, ļoti komiski, jo liekas neiespējami, kā kroplis iekšēji un ārēji var runāt pretī kam ideālam”. Smieklīgi tas likās ne tikai grieķiem, kas darbojas “Iliādā”, bet arī reālajiem grieķiem, kuri centās atbilst saviem ideāli izvirzītajiem standartiem (Ilustrētas Pasaules vēstures specizlaidumā “Humors & vēsture”, 7-8).

Nākamais tēls, par ko smejas senie grieķi, ir Ēzops, kura fabulas ir dzīvotspējīgas arī mūsdienās, un caur kurām uzzinām gan komiskas situācijas, gan pamācošas lietas, kas noder dzīvē. Tomēr Ilustrētas Pasaules vēstures specizlaidums “Humors & vēsture” atklāj, ka grieķi smējušies arī par “pašu Ēzopu, kas gluži kā Tersīts “Iliādā” bijis ārēji kroplis un ar savu ārējo izskatu” radījis ne mazums komiskas situācijas. “Kad to atkal pārdeva kādam grieķim, tā neuzticīgā sieva domājusi, ka būs skaists kalps un dūsmās, redzot Ēzopu gribējusi šķirties no vīra” (Ilustrētas Pasaules vēstures specizlaidumā “Humors & vēsture”, 7-8) šī absurdā situācija tikai parāda, kā rodas anekdošu tēma par neuzticīgajiem laulātajiem, kas arī mūsdienās liekas smieklīgs un dalās kā anekdotes tips par neuzticīgām sievietēm, parāda, ka viss humoristiskais nāk no reālā dzīves un vēlāk top par vienu no tēmām anekdotēs. Anekdošu tipoloģiju darba autore nedaudz minēs tālākajā anekdošu raksturojumā.

Anekdošu iedaba ir redzama arī grieķu komēdijās. Pirms radās tās grieķi iztika ar Dionīsa svētkiem radītiem satīriskiem pantiem. Komēdijās joprojām smējās par kroplībām, pārpratumiem, paralēli tam parādījās sadzīves ainas, intrigas, dramaturgs Aristofans sāka rakstīt komiskus darbus par politiķiem, aizsākot jaunu tēmu anekdošu tematikā, kas arī parāda, ka mūsdienu anekdotes par politiķiem nav nekas jauns, bet turpina ieražas no ļoti seniem laikiem.

Senākais anekdošu krājums ir grieķu anekdotes, kas apkopotas “Philogelos” jeb “Kas mīl pasmieties” (arī “Smieklinieks”), “tās galvenais varonis ir Gudrinieks, cilvēks ar dīvainu domāšanu” (Ilustrētas Pasaules vēstures specizlaidumā “Humors & vēsture”, 13).

Nākamie joku radītāji, kas zināmi sabiedrībai, bija viduslaiku āksti, kas paši ārējā veidola vai necilā prāta dēļ bija joku iemesls, vai arī tie bija ļoti gudri cilvēki, kas izteica patiesību caur jokiem vai speciāli radīja jautrus stāstiņus.

Redzot, ka anekdotes ceļš līdz mūsdienām ir tāls, jo tā radusies ļoti senos laikos, arī Latvijā anekdotes ir pazīstamas sen, to tematika ir līdzīga to radniecēm citviet pasaulē, pielāgojot vien tematiku Latvijas reģionam un tās cilvēku raksturam. Tā kā anekdotes arī Latvijā ir lielā daudzumā un to raksturs un būtība ir folkloras materiāla cienīgas, ar laiku tās sāka vākt tāpat kā citus folkloras žanrus.

“Anekdoti kā atsevišķs folkloras sacerējums Latvijā atzīti tikai 1920-ajos gados, to krāšana un publicēšana sākas kopš 1927. gada, plašākais anekdošu krājums ir P. Birketa 1929.-30 gados publicētie “Latvju tautas anekdoti” 3 sējumos, ap 10000 anekdotu” (Niedre, 1948, 168). Savukārt par pirmo literāro anekdošu krājumu var uzskatīt K. Valdemāra darbu “300 stāsti, smieklus stāstiņi, etc.etc...” 1853. gadā Liepājā (Arājs, 1992, 5).

Jānis Niedre savā darbā par anekdotēm ļauj secināt, ka tās ir “visdzīvīgākā un elastīgākā folkloras sacerējuma forma, ar anekdotiem laužu grupas atsauca uz dažādiem notikumiem cilvēku personīgā un sabiedriskā dzīvē, raksturo atsevišķu vienpatņu rīcību, nostāju un izturēšanos. Sevišķi spilgti anekdošu sociālā un politiskā virzība” ” (Niedre, 1948, 163).

Tāpat “anekdoti ir vecs folkloras veids, kas pazīstams jau no senās Grieķijas un Senās Romas laikiem, mūsdienu anekdotu sižeti veidojušies jau tad, tie mainās un pielāgojas vien mūsdienu situācijai. Tāpat anekdoti ir tuvu tautas pasakām, joku un īsajām sadzīves pasakām. To atšķirība īsajā apjomā, lakoniskumā, tēlojuma saspīestībā un humoristiskajā vai satīriskajā sliecībā” ” (Niedre, 1948, 163).

Folkloristu Ārnes – Tompsona rādītājā (kur var uzzināt pasaku, anekdošu dalījumu) anekdoti apvienoti vienā grupā ar joku pasakām ar vieniem un tiem pašiem numuriem (Nr.1200-2000), kaut gan anekdote no joku pasakām jānodala sava spilgti noteiktā sabiedriskā rakstura pēc” ” (Niedre, 1948, 167-168).

Savukārt folklorists Jānis Niedre piedāvā šādu dalījumu latviešu anekdotēm, tās dalāmas sadzīves un vēsturiskās anekdotēs. Sadzīves anekdotes raksturo “cilvēku savstarpējās attiecības vai nu ražošanas procesā, vai ģimenē, sabiedrisko grupu attiecības, atsevišķu cilvēku nostāju darbā, individu, ģimenes attiecības” (Niedre, 1948, 164-166) Agrāk vispopulārākās bijušas anekdotes par muižniekiem, zemnieku attiecības ar tiem. Tālāk sekojušas anekdotes par attiecībām ar baznīcu, dažādiem ceļojošiem amatniekiem.

Savukārt vēsturiskās anekdotes zīmīgs ir to biogrāfiskais raksturs – par “kādu konkrētu zināmu personu, viņai tipisko darbu un dzīvesveidu vai ar kādiem gadījumiem no šās personas mūžā. Visvairāk min lielu, tautas dzīvē vai tās vēsturē iezīmīgu personu – tautas vadoņi, karavīri, valdnieki, arī par vēsturiskiem notikumiem. Latviešu vēsturiskajās anekdotes visvairāk min dažādu laikmetu latviešu kultūras vai sabiedrisko darbinieku, arī Krievijas caru, zviedru ķēniņus, Baltijas vācu muižniekus, Latvijas ministrus” (Niedre, 1948, 166-167).

Tāpat anekdotes var iedalīt literārajā anekdotē un folkloras anekdotē, abas pastāv līdzās, ir aktuālas, bet mainīgas formās un funkcijās. “Literārā ankdote atzīta agrāk par folkloras ankedoti”(Arājs, 1992, 6).

Folkloras anekdotes kodols ir “trikstera tēls, kas darbojas jau ļoti senos folkloras slāņos, trikstera tēlu raksturo fatāla pārliecība par savas, nereti pat nelogiskas rīcības pareizību, tajā balstīto aktivitāti un drosmi, jau sākotnēja ironiska attieksme pret savu līdzinieku (divu līdzīgu tēlu pāris – dvīņi, divi brāli utt.) un reizē pretinieku” (Arājs, 1992, 6-7).

Trikstera tēlu jeb āksta (triku meistara) tēlu min arī krievu filologs un vēstures profesors Eleazars Meletinskijs atklājot, ka “trikstera tēli radušies no senču mītiem par kultūras varoņiem un to dēmoniski komiskajiem dvīņiem, kas tad arī tiek saukti par triksteriem. Šādus tēlus var atrast Ziemeļamerikas, Sibīrijas, Āfrikas un Okeānijas folklorā. Šie tēli pastiprina mīta muļķības tēmu, kas rada pašas anekdotes paradoksalitāti” (Мелетинский, 1989).

“Anekdotiskās pasakās izšķir šādas tēmas, anekdotes par muļķiem, viltniekiem (ākstiem), ļaunām, neuzticīgām vai spītīgām sievietēm un mācītājiem” (Мелетинский, 1989). Kas ir vēl viens apliecinājums tam, kādas tēmas tiek apskatītas latviešu anekdotēs, parādot, ka tās ir ļoti senas tēmas, kas nāk no Senajiem laikiem un viduslaikiem un ir dzīvojušas cauri laikiem. Turpinot savu aprakstu par anekdošu tipiem, Melenskijs atzīst, ka visās grupās galvenais faktors ir situācijas absurds, kas ir tas, kas izraisa smieklus citos. Absurdums rodas no apstākļu sakritības, pārpratumiem, kļūdām, kas rada komisku finālu.

Anekdošu stils pēc Jāņa Niedres ir šāds: “lietišķīgs, pat sauss. Vēstījums ir bez tēlainības, bez izpuškojumiem. Ar pirmajiem teikumiem klausītāju iepazīstina pašu notikumu. Stāstītājs uzmanības smagumu pārvieto anekdota darbības degpunktā, kas atordas vēstījuma pašās beigās un kur notiek sarežģījuma atrisinājums” (Niedre, 1948, 166-168).. Bieži vien anekdots sarūk līdz tautas parunai vai sakāmvārdam, pārvēršas par tiem. Vārda asums – galvenā anekdotu stila iezīme. Vecu vārdu formu anekdotos ir maz”. Līdzīgi šis tēls darbojas arī pasakās. Tāpat joprojām nav vienota termina vai šos sacerējumus saukt par tautas anekdoti, joku pasakas, joki utt.

“Parasti sakāmvārda vai parunas funkciju iegūst anekdotes personāža dialoga pēdējā frāze, kas vienlaikus ietver sevī sižeta kulmināciju un arī atrisinājumu, atsedz tās galveno ideju. Taču dažreiz notiek arī pretēji, kāds sakāmvārds savam teicējam ir rosina’jis sacerēt situāciju, kādā tas varētu būt radies vai ticis lietots. Gan anekdotei, gan sakāmvārdam ir tikai informatīva funkcija, kas pilnībā ietvērusies pēdējās frāzes tēlos”(Breidaks, 1977c, 103-105).

Anekdoti kā aktuālu un dzīvotspējīgu žanru cauri laikiem padara tās fleksibilitāte, ja zūd tās aktualitāte, nomainās tās stāstījums par attiecīgo parādību vai personu, aizvietojot to ar tobrīd aktuālo personu. Un otrādi – par katru parādību, kas tā vai citādi var ieinteresēt, tūlīt rodas jauns, asprātīgs stāstījums. Jāuzsver arī anekdotes galvenā īpašība, kas pagarina tās mūžu – viegli smieklī vai dzēlīga ironija, ko rada sabiedrībā. Tāpēc anekdote ir viena no visdzīvākajām folkloras formām, tādu to padara tās mutvārdu forma, jo dzīvu to padara tās teicējs, kas izplata to tālāk sabiedrībā un pagarina tās mūžu un izplatības reģionu.

Anekdotes tēmas veidojas sākot no cilvēka šūpuļa līdz mūžam beigām, sekojot līdzī visām tā gaitām, atrodot tēmu, kas būs aktuāla tās stāstījumā. Turklāt var teikt anekdote kā folkloras forma ļauj tautai izdzīvot grūtus laikus, kā arī ļauj visu ļauno atcerēties vieglākā formā un pasmieties par to vēlāk.

Īpašu vietu cauri laikiem anekdotēs aizņēma arī tēmas par ģimeni, gan vīra un sievas savstarpējām attiecībām, izceļot viena otra negatīvos pusi, kas raisa komismu, gan vecāku un bērnu attiecības, kas parāda nedarbus, jocīgas situācijas, atklāj bērnu skatījumu uz pasauli. Ar jokiem par ģimeni, vecākiem un bērniem, bagātas ir latviešu nerātnās anekdotes.

3.2. Tēva lomas raksturojums latviešu anekdotēs mūsdienās

Darba autore, lai veiktu savu pētījumu par to, kāda ir tēva loma anekdotēs mūsdienās, kas ir gan viens no tradicionālās folkloras žanriem, gan dzīvotspējīgs un mūsdienas joprojām aktuāls žanrs, apskatīja anekdotes divos interneta portālos – tvnet.lv un delfi.lv. Anekdotes, kas tur bija pieejamas par ģimeni un tēva lomu tajās, interneta vidē tika fiksētas laika posmā no 22.01. 2007. līdz 4.05.2015., kad tika veikta anekdošu apkopošanai izpētes materiālam.

Kopumā tika apskatītas un atlasītas 93 anekdotes plašākam tēmas apskatam. Anekdotes darbā tiek pevienotas pielikuma daļā, to numerācija tika veidota tā, ka anekdotes bija reģistrētas portālos, nodalīts tikai kuras bija tvnet.lv, kuras – delfi.lv anekdotes. Papildus dalījums ir pēc krāsām, pielikuma sākumā būs krāsu skaidrojums, ka katra krāsa nozīmē to tēmu, kas apvieno konkrēti iekrāsotās anekdotes. Autore, kā piemērus no katras tēmas analīzei minēs spilgtākās anekdotes, pieminot iekavās, ka nākamie labākie piemēri būs nosaukti ar savu kārtas numuru, bet visā pielikumā būs apkopotas visas analīzes anekdotes, lai redzētu, cik daudz anekdotes ataino konkrēto tēmu, kas veido kopīgo tēva raksturojumu par attiecīgo tēmu.

Iegūtās anekdotes ir mūsdienīgas, aptver 21.gs. sākuma tēmas un parāda tās agrāk aktuālās tēmas, kurām forma pārveidojusies, lai iekļautu sevī mūsdienu aktualitātes.

Apskatīto anekdošu tēmas ļauj sagrupēt anekdotes atbilstoši darba autores iepriekš apskatītājām tēmām, kas izveidojās, analizējot tradicionālās folkloras avotus – tēvs kā bērna radītājs, tēvs kā audzinātājs un dzīves paraugs, kā arī tēva attieksme pret meitām, lai var secināt, vai mainījusies tēva lielā ietekme uz meitām un vai tēva meitu fenomens turpinās.

No 93 izpētītajām anekdotēm ap 40 anekdotēm var iedalīt kā audzināšanas un dzīves pieredzes nodošanas parauga anekdotes, apvienojot uzreiz divu veida anekdotes, jo tās ir ļoti tuvu pēc tēmas viena otrai. Lai gan tās ārēji liekas dažādas, tomēr tās galvenais kodols ir tās tēma, kā tēvs ar savu piemēru pareizi audzina bērnus ikdienas gaitām un turpmākajai dzīvei, un caur savu pieredzi nodod tālāk savas zināšanas. Pielikuma daļā anekdotes par audzināšanu tiks iekrāsotas zaļā krāsā, bet pieredzes nodošana zilā krāsā.

Šajās anekdotēs par audzināšanu un pieredzes nodošanu, kas veido gandrīz 2/3 no visa savāktā anekdošu skaita, tēvs tiek raksturots šādi: viņš ir **mūsdienīgi asprātīgs**, oriģinālā veidā māc izvadīt bērnus pasaulē, piemēram, anekdote Nr. 93: „Hallo! Tēti? Es braucu mājās, kaut ko nopirkt? –Jā, dēls...nopērc dzīvokli un dzīvo atsevišķi!” (arī anekdote Nr. 34.).

Tāpat tēvs ir **praktisks un māc savā pieredzē dalīties** arī ar bērniem, kā to parāda anekdote Nr. 88: „Dēliņ, kad precēsies, izvēlies tādu līgavu, kurai būs vismaz trīs māsas. - Kāpēc tēvs? - Kad viņas visas izies pie vīra, tev bojās dzīvi tikai 1/4 sievasmātes.”

Visbiežāk tēvs palīdz dēlam precību jautājumā, bet atšķirībā no tradicionālās folkloras tēvs nevis mudina precēties, bet tieši otrādi mūsdienu tēvs dēlu no šī soļa cenšas atturēt, paspildgātina šo padomu anekdote Nr. 55.:

„Jaunietis vaicā tēvam:

Tēvs, kā tu domā, kurš mēnesis vislabāk piemērots kāzām?

Tēvs: Martobris.

Dēls: Bet tāda mēneša taču nav!!!!

Tēvs: Tāpēc jau tas ir vispiemērotākais.

Tēvs ir **izglītots**, jo māca saprast, kas ir bites, mārītes, aplicina to anekdote Nr. 79: „Jānītis atnāk mājās un prasa tētīm tētīm: - Tēti, vai zemenēm ir melni punktiņi? - Nē, nav! - Ai, tad es šodien apēdu mārīti.” Tēva gudrība noder arī savas **pieredzes veidošanai un rakstura norūdišanai**, anekdote Nr.73:

„Jānītis nāk mājās no skolas un ierauga uz sienas uzrakstu PIMPIS, bet kā jau parasti Jānītis nezina ko tas nozīmē.

Viņš aiziet mājās un prasa tēvam:

”Ko nozīmē vārds PIMPIS?”

Tēvs atbild:

“Nekad vairs neizrunā šo vārdu, no tā ir jābaidās!”

Nākošajā dienā mazais Jānītis aiziet pie lielajiem huligāniem un saka:

“Baidieties no manis! Es esmu PIMPIS!”

Vistiešāk raksturs bērnam norūdās, ja dzīves īstenība netiek slēpta, tikai tēvam jāizlemj, cik patiens viņš vēlas būt, anekdote Nr. 12. „Pēterītis bija sirms jau piecu gadu vecumā, jo tētis viņam pirms iemigšanas stāstīja nevis pasakas, bet dzīves patiesību.”

Citreiz dzīves patiesība nav tik skarba, bet tiek iemācītas **pamatvērtības par vīriešiem interesēm**, kā sports, anekdote Nr. 7. - Tēti, ejam uzspēlēt futbolu! - Pēterīt, mūsu valstī futbola nav, ir jāsaka - ejam uzspēlēt bumbu!”.

Tēvs kā **paraugs izpaužas viņa pēcnācēju pasaules skatījumā**, piemēram, anekdote Nr. 78: „Par kuriem tu dēls fanosi futbola čempionātā? - Par tiem, kuri uzvarēs.”, parāda, ka no tēva mantota **viltība un praktiskums**. (Līdzvērtīgas ir anekdotes Nr. 33 un Nr. 40).

Tāpat tēvs var veikt pārbaudi un uzzināt, kā bērnam ir izveidojusies loģiskā domāšana, vai viņa audzināšanas metodes strādā: anekdote Nr. 24 „Vakars satumst, tēvs pa logu sauc pagalmā:

- Jānīt, vai tu nedomā beidzot nākt mājās?

- Domāju.

- Nu, un? ...

- Tēt, vajag vēl drusku padomāt.”

Tēvs arī kļūst par dēla **sadarbības partneri**, iemāca būt solidāriem vīru starpā: anekdote Nr. 19 „Tēvs ar draugiem mājās spēlē pokeru. Banka uzaugusi jau krietni liela, turpinās solišana. Te pie tēva pieskrien četrgadīgais dēlēns un ieskatās tēva kārtīs:

– Tēt, vai četri dūži ir liela kombinācija?

Tēvs caur sakostiem zobiem klusu novelk:

– Jā, dēls...

Visi uzreiz nopasē, tēvs savāc banku. Dēliņš:

– Žēl, ka tev nebija četru dūžu.

Vai tiek apgūta ļoti cieša solidaritāte, kas izpaužas tikai starp tēvu un dēlu, lai gūtu abpusēju izdevību, piemēram, Anekdote Nr.4 „Pēterītis rupji apsūkāja vecmāmiņu un saņēma no tēta pērienu. Un arī atalgojumu, kā jau iepriekš bija sarunāts.”,

Arī mūsdienu pasaulēm, tāpat kā tradicionālajā folklorā nozīmīgu vietu vīrieša dzīvē ieņem **bērna gaidīšanas process un bērna pirmo dzīves gadu laiks**. Piemēram, anekdote Nr. 6 „Pēterītis par tēvu kļuva jau 16 gados un turpmāko dzīvi pat cīsiņus ēda ar visu plēves apvalku.” parāda, ka mūsdienās par tēvu var kļūt ļoti agri, un zināšanas par dzimumdzīvi ne vienmēr tiek iegūtas no tēva, bet gan no savas personīgās pieredzas.

Lai gan ir anekdotes, kas parāda, ka, ja arī bērnam tiek stāstīts par bērnu radīšanas procesu, tad visa patiesība netiek stāstīta: Anekdote Nr. 37 „Puisītis pie pusdienu galda vecākiem nikni jautā: "Kāposti ziemā neaug, stārķi nelido! Tad pasakiet vienreiz, kur es rados?" vai anekdote Nr. 47 „Tēvs stāsta piecgadīgajam dēlēnam: - Stārķis tev mazu brālīti atnesa... - Zini, tēt, es tevi nesaprotu. Apkārt tik daudz skaistu sieviešu, kāpēc tu ar stārķiem pinies?" ļauj secināt, ka mūsdienu bērni ir tik gudri, ka viņi jau paši zina, kā viss notiek.

Tāpat no anekdotēm uzzinām par tēva sajūtām un emocijām, kad viņš ir kļuvis par tēvu, mūsdienu pasaulē viņš var justies ļoti apjucis vai arī neapmierināts, ka netiek galā ar saviem pienākumiem, kā anekdotē Nr. 3. „Dzīve ir nebeidzamu ciešanu ķēde, kas neizbēgami noved pie jaunām ciešanām. - Dārgais, mūsu mazais nupat pateica pirmos vārdiņus!!!” (papildus arī anekdotes Nr. 59, 68, 83).

Sava niša ir arī anekdotēm tēva attiecībām ar meitām, kur meitas ir arvien ļoti drošas, bet kas dzīves uzskatos jau ir kļuvušas līdzvērtīgas vīriešiem, un mūsdienās tēvi vairāk par meitām uztraucas nekā viņas pašas: anekdote Nr. 85 „Meita pārrodas mājās tikai no rīta. Tēvs dusmīgs jautā: Kā to nosauksim? Es nezinu, tēt, kā to sauc, bet turpmāk tas būs mans hobijs..” vai anekdote Nr. 91 „ Stingrs tēvs jautā savai meitai:

- Dace, es vakar redzēju, kā tu mašīnā nodarbojies ar seksu ar kādu jaunu cilvēku. Kas viņš tāds ir?

Dace ilgi domā:

- Kādā krāsā bija tā mašīna?

Tāpat šīs anekdotes parāda, ka dzīves gudrība tiek mācīta ne tikai dēļiem, bet arī meitas apgūst apķērību un spēj izdzīvot mūsdienu pasaulē: Anekdote Nr. 57 „Dāma jautā mazai meitenītei: Cik skaistas tev cirtas! Vai tās tev no mammas? Meitenīte: Nedomāju! Drīzāk no tēta, jo viņam uz galvas vairs nevienas cirtas nav.” vai anekdote Nr. 58 „Mammu, vai tā ir tiesa, ka katram bērnam jābūt savam tētim? Tiesa meitiņ, tiesa. Mammu, bet kāpēc tad tā, ka mēs esam trīs bērni ģimenē, bet tētis tikai viens?”.

Kopumā anekdotes pierādīja, ka tradicionālās folkloras tēmas par tēva lomu ģimenē un tā funkcijām tajā ir aktuālas arī mūsdienās, tikai veids, kā tās ir pasniegtas, kļūst asprātīgākās un tiek pasniegtas modernā veidā, iekļaujoties sabiedrības domāšanas un uzvedības modelī. Anekdotes arī parāda, ka mūsdienās ģimene dzīvo ļoti dinamiskā vidē, ka bērni aug ļoti ātri, tie visu apgūst neskaitāmas reizes ātrāk nekā agrākos laikos, ja tēvi savas zinašanas dēļiem vai meitām nodeva pakāpeniski, pienākot noteiktam vecumam, tad mūsdienu vidē, visas zināšanas tiek sāktas nodotas jau agrīnā vecumā, sākot jau no 4 gadiem, kad bērnu domāšanas veids ir nostiprinājies. Dažreiz vecāki nokavē ar pieredzes nodošanu, jo bērni ar savu apķērību tos jau ir apsteiguši, anekdotes parāda, ka jau bērni paši var sākt

audzināt savus vecākus un nodot viņiem savu pieredzi, kas parāda, ka arī vecākiem jāklūst fleksibliem.

Mūsdienu tēvu var raksturot kā ļoti modernu cilvēku, viņš ir izglītots, viltīgs, asprātīgs, viņš ātri pielāgojas izmaiņām, lai gan arī mūsdienās ir vīrieši, kas nav gribējuši tēva lomai, anekdotes to asprātīgi arī pasniedz. Tāpat anekdotes parāda, ka mūsdienu tēvam ir ļoti ciešs sakars ar bērniem, viņš labprāt ar tiem komunicē, iesaistās prāta dueļa sarunās, sacenšas gudrībā ar saviem bērniem. Ciešs kontakts ir gan ar dēliem, gan ar meitām, netiek šķiroti vairs, ko meitām drīkst mācīt tikai māte, ko dēliem māca tikai tēvs.

Sieva blakus viņam ir līdzvērtīga partnere, viņa kā kosmisks tēls parāda tēva vājības vai gluži pretēji izceļ viņa prāta veiklību.

Darba autore arī secina, ka anekdotes ir ļoti dzīvīgs folkloras žanrs, tas visvairāk spēj pielāgoties sabiedrības domāšanas modeļa maiņai, ļaujot saglabāt katra laika posma raksturīgākās iezīmes savā formā, papildinot folkloras krājumu un turpinot to vākt arī nākotnē.

SECINĀJUMI

1. Darba autore apkopojot informāciju par latviešu ģimeni tradicionālās folkloras tekstos, secina to, ka ir izveidots priekšstats par tradicionālo latviešu ģimenes modeli, kā tas veidojis vēsturiski, kā to var salīdzināt ar dievu saimi, un to, kā šo ģimenes modeli var iedalīt specifiskāk – pilns ģimenes modelis, nepilns ģimenes modelis (atraitņi ar bērniem), vienas personas ģimene (vecpuišis, bārenis).
2. Analizējot tradicionālās folkloras materiālus kā tautasdziesmas, ticējumus un anekdotes, tika iegūta informācija par tēva lomu ģimenē, kas ir tikpat svarīga kā mātes loma tajā, tikai iepriekš tā netika tik detalizēti apskatīta un analizēta.
3. Kā galvenās tēva funkcijas ģimenē tika atklātas sekojošās funkcijas: vīrieša iniciācijas process pārejai uz tēva lomu, bērna gaidīšanas un piedzimšanas procesā, kas ir tikpat svarīgs, kā mātei, lai tēvs jau veidotu garīgo saikni ar bērnu. Tēvs kā paraugs ikdienas un turpmākajā dzīvē, kad ar savu piemēru tēvs veido savu bērnu domāšanas un rīcības modeli, galvenokārt dēliem, jo nodot amata prasmes un darba tikumu, bet kā liels fenomens audzināšanas jomā, tēvs rada tēvu meitu fenomenu, kur galvenā autoritāte ģimenē meitai ir tēvs, kas rada pilnīgu jaunu meitas uzvedības modeli, kas netabilst mātes audzināšanas rezultātiem. Tāpat tēvs ir ļoti nozīmīgs mantojuma sadalē starp bērniem, viņš ir galvenais šķīrējtiesnesis mantas sadalē.
4. Vienlaikus pilnās ģimenes modelim, tika atklāti vēl divi vienas personas ģimenes modeļi, kur tika meklēts pamatojums, kā dēļ ir izveidojies vecpuiša fenomens, kas nevēlas ģimeni vai ir nokavējis tās veidošanas brīdi. Papildus tika analizēts, kā uz to skatās sabiedrība, kas apliecināja, ka vecpuišis ir plašs temats apdziedāšanās tautasdziesmās. Savukārt otrs modelis ir bārenis, kurš vispār nepazīst vecākus, analizējot šo modeli, secināts, ka bērns raud arī par tēva zaudējuma, jo tas ir viņa iztikas avots, aizsargs pret ār pasauli un dzīves gudrību sniedzējs. Tomēr ilgas par māti ir spēcīgākas nekā par tēvu, jo tautasdziesmu par ilgām pēc mātes ir vairāk.
5. Savācot un analizējot anekdotes mūsdienās, ir secināts, ka tās veido jaunu tēva lomas modeli – viņš darbojas dinamiskā vidē, kur bērni aug ļoti ātri, tie visu apgūst daudzreiz ātrāk nekā agrākos laikos, tēvi zināšanas nodod ātrāk saviem bērniem vai dažreiz vecāki pat nokavē ar pieredzes nodošanu, jo bērni ar savu apķērību tos jau ir apsteiguši. Anekdotes parāda, ka bērni paši var sākt audzināt savus vecākus. Mūsdienu tēvs ir moderns cilvēks, viņam ir ciešs sakars ar bērniem, labprāt ar tiem komunicē, sacenšas gudrībā ar saviem bērniem. Ciešs kontakts gan ar dēliem, gan ar meitām, tie netiek šķīroti pēc dzimuma izglītošanai.

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba "Tēva loma anekdotēs mūsdienās un tradicionālās folkloras aspektā" mērķis ir noskaidrot tēva nozīmi ģimenē tradicionālajā folklorā un tā iespējamo lomas maiņu mūsdienu folklorā anekdošu aspektā. Tēva tēls līdz šim ir mazāk apskatīts nekā mātes tēls, kas ir pētīts saistībā, piemēram, ar māšu kultu vai mātes ciešo sakaru ar bērnu. Arī aplūkojot citus folkloras tēlus, kas saistīti ar latviešu tradicionālo ģimenes modeli, tēvs nav apskatīts kā indivīds, nav izceltas viņa darbības vai ietekmes sfēras ģimenē, nav nodalīti viņa tiešie ģimenes pienākumi, kas šajā darbā tika izdarīts.

Lai sasniegtu darba mērķi, tika izvirzīti šādi **uzdevumi**:

- Noskaidrot ģimenes terminu, aplūkot latviešu tradicionālos ģimenes modeļus (pilna ģimene, nepilna ģimene, vecpuiši, bāreņi),
- balstoties tradicionālās folkloras tekstu avotos, apkopot priekšstati par tēva vietu un nozīmi ģimenē un sabiedrībā, veikt tēva funkciju analīzi.
- Pēc atlasītā anekdošu materiāla veikt tēva lomas analīzi mūsdienu situācijā un noskaidrot tēva tēla funkcijas mūsdienās.

Tādējādi šis bakalaura darbs iezīmē raksturīgāko latviešu tēva lomā, izceļ tā darbības sfēru un funkcijas ģimenes modelī, kā arī aplūko, vai anekdotēs mūsdienās ir notikušas kādas izmaiņas, kas maina tradicionālos uzskatus par tēvu ģimenē. Darba autore secinājusi, ka tēvs ir svarīgs tēls ģimenē, līdzvērtīgs mātei, un tiek veiktas tādas funkcijas, ko mātes nespēj aizvietot, piemēram, nodod dēlam priekšstatus par vīrieša pasauli, iemāca vīru darbus, veido autoritāti visu savu bērnu acīs.

Atslēgvārdi: tēvs, loma, ģimene, funkcijas, anekdotes, folklorā

ANNOTATION

The goal of this bachelor research paper called 'Father value in anecdotes nowadays and in terms of traditional folklore' is to determine meaning of father in traditional folklore families and possible changes of father's value in nowadays families in terms of anecdotes. The image of father is less explored than the image of mother which was explored more due to warshipping mother's and children's relationship and love. Compared with other images of folklore that are connected with traditional latvian module of family, father is not discribed individually. Father's responsibilities and duties are not distinguished and determined. The following was done in this research.

In order to reach the goal of this work the following assignments were made:

1. To determine a term of family. Take a look at modules of traditional latvian families (full family, one parent family, unmarried man, orphans)
2. To combain the knowledge of father's value and meaning in families and society on the basis of traditional folklore texts. And also to analyze functions of father.
3. To analyze the value and meaning of father nowadays on the basis of selected anecdotes.

In this way this bachelor research distinguishes all the specific functions of father, the value of father in families in folklore anecdotes and any changes of it nowadays.

The author of this research made a conclusion that father's image is very important in families, and is as important as mother's. The functions of father can't be replaced by mother, for example, giving explanations to son about man's world, his role in society, and to be an authority in his children's eyes.

Keys words: father, role, functions, anecdotes, folklore

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Andiņa, Dz. (sarakst.) (1982) *Latviešu tautas anekdotes: [izlase]* Rīga: Liesma, 141
2. Arājs, K. (sast.) (1960) *Latviešu tautas anekdotes: izlase* Rīga: LVI, 366,
3. Arājs, K. (sast.) (1992) *Latviešu tautas anekdotes: izlase* Rīga: Zinātne, 190
4. Austrums, Ģ. (1993m) *Tautas senās godu un audzināšanas tradīcijas*, Rīga: Zinātne, 158
5. Biezais, H., (1998) *Seno latviešu debesu dievu ģimene* Rīga: Minerva, 367
6. Breidaks, A. aut. kol., Greble V. (sast.) (1977c) *Latviešu folklorā - žanri, stils* Rīga: Zinātne, 285
7. Eglītis, J. māksl. noformējums (1998) *Latviešu tautas mīklas, sakāmvārdi un parunas* Rīga: Avots, 484
8. Gimbutiene, M. (1994) *Balti aizvēsturiskajos laikos: etnoģenēze, materiālā kultūra un mitoloģija*, Rīga: Zinātne, 224
9. Jēgena, O. izlase (1955) *Latviešu tautas pasakas par sērdienīti* Kopenhāgena: Imanta, 161
10. Kokare, E., (1999) *Latviešu galvenie mitoloģiskie tēli folkloras atveidē* Rīga: Mācību apg. "NT", 199
11. Kursīte, J., (1996 c) *Latviešu folklorā mītu spogulī*, Rīga: Zinātne, 431,
12. Kursīte, J., (1999) *Mītiskais folklorā, literatūrā, mākslā* Rīga: Zinātne, 524
13. Lapiņa, A. (red.) (2015) *Ilustrēta Pasaules vēsture specizlaidums*, Rīga: Dienas žurnāli
14. Lāce, A. (red) (2009) *Latviešu tautas nerātnās anekdotes* Rīga: Zappa, 239
15. Niedra, J. *Latviešu folklorā /; R. Pelšes red. : Latvijas PSR Zinātņu akadēmija. Folkloras institūts., Rīga : Latvijas valsts izdevniecība, 1948. , 231*
16. Rasa, I. (sast.) *Apdziedāšanās dziesmas latviešu folklorā* Rīga : Latviešu arodbiedrību organizatoriski-metodiskais centrs, 1992.133
17. Rudzīte, A. (red) (1990) *Latviešu tautas dzīvesziņa* Rīga: Zvaigzne, 157
18. Siliņi, A. un A. (sastād.) (2007c) *Dzīves atslēdzīņa: pasaules tautu atziņas* Rīga: Jumava, 174
19. Straubergs, K. (1995) *Pār deviņi novadiņi*, Rīga: Zinātne, 316
20. Šterns, I. (2002) *Latvijas vēsture, 1180-1290 : krustakari* Rīga : Latvijas vēstures institūta apgāds, 734
21. Švābe, A. (2009) *Straumes un avoti 3. Sējums // 1965 sakārtojusi Lidija Švābe, Eraksti*, 219
22. Viķe-Freiberga, V. (2011c) *Trejādas saules: Meteoroloģiskā saule. Gaišā saule* Rīga: Pētergailis, 245

23. Vītoliņš, J. (1986) *Precību dziesmas* // redakcijas kolēģija: A.Klotiņš (atb. red.) Rīga: Zinātne, 599.
24. Vītoliņš, J. (sakārt.) (1968) *Kāzu dziesmas* Rīga: Zinātne, 527
25. Мелетинский, Е.М. (1989) *Сказка-анекдот в системе фольклорных жанров*, Таллин, [tiešsaiste]. [Skatīts 11.05.2015.] Pieejams: <http://www.ruthenia.ru/texts/>
26. Разумова И. А. *Потаенное знание современной русской семьи*, М.: Индрик, 2001. — 376 С. [tiešsaiste]. [Skatīts 11.05.2015.] Pieejams: <http://indrik.ru/e-biblioteka/razumova-i-a-potaennoe-znanie-sovremennoj-russkoj-semi-byt-folklor-istoriya>
27. *Gimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam*, [tiešsaiste]. [Skatīts 11.05.2015.] Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/lmpamn_200111_gvp.pdf
28. Tezaurs.lv [tiešsaiste]. [Skatīts 11.05.2015.] Pieejams: tezaurs.lv
29. *I.Šterna viedoklis* [tiešsaiste]. [Skatīts 11.05.2015.] Pieejams: <http://stiklakai.blogspot.com/2015/03/isterna-viedoklis.html>

AVOTI

30. Tvnet.lv
31. Delfi..lv
32. valoda.ailab.lv/folkloraticejumi/
33. Dainuskapis.lv

PIELIKUMI

Tēvs – tēvs bērna gaidīšanas procesā un bērna pirmo dzīves gadu laikā

Tēvs – audzinātājs, paraugs ikdienas dzīvē

Tēvs – dzīves pieredzes atdevējs, zināšanu nodevējs nākamajām paaudzēm

Tēvs – attiecības ar meitām

Tvnet.lv anekdotes

Anekdote Nr. 1.

-Tēti, dažreiz es jūtos kā adoptēts šajā ģimenē.

- Pēterīt, ja mēs ar mammu būtu varējuši izvēlēties, tev tiešām šķiet, ka būtu adoptējuši tādu debiliķi?

Anekdote Nr. 2.

Kad beidzot sievietes sapratīs, ka Ziemassvētkos nevar dāvināt vienu radio vadāmo mašīnīti? Ir jādāvina DIVAS, jo tētim arī noteikti gribēsies pabraukt.

Anekdote Nr. 3.

- Dzīve ir nebeidzamu ciešanu ķēde, kas neizbēgami noved pie jaunām ciešanām.
- Dārgais, mūsu mazais nupat pateica pirmos vārdiņus!!!

Anekdote Nr. 4.

Pēterītis rupji apsūkāja vecmāmiņu un saņēma no tēta pērienu. Un arī atalgojumu, kā jau iepriekš bija sarunāts.

Anekdote Nr. 5.

- Tēti, lūdzu, aizejam uz cirku!
- Kāpēc? Es varu tirgot biļetes uz cirku arī pie mums mājās...

Anekdote Nr. 6.

Pēterītis par tēvu kļuva jau 16 gados un turpmāko dzīvi pat cīsiņus ēda ar visu plēves apvalku.

Anekdote Nr. 7.

- Tēti, ejam uzspēlēt futbolu!
- Pēterīt, mūsu valstī futbola nav, ir jāsaka - ejam uzspēlēt bumbu!

Anekdote Nr. 8.

Bija reiz kādam vīram trīs dēli. Mantojumu viņš gan atstāja tikai vidējam, jo par pārējiem vienkārši nezināja.

Anekdote Nr. 9.

Kādreiz bērni turpināja nēsāt vecāko brāļu un māsu drēbes, tagad vecāki turpina lietot bērnu vecos gadžetus.

Anekdote Nr. 10.

Mazais Pēterītis nolamājās tik baisi, ka mamma saņēra galvu, vecmamma - sirdi, bet tētis lepni paziņoja: "Un jūs vēl sakāt, ka mans dēls neko neredz un nesaprot!"

Anekdote Nr. 11.

- Mammu, kāpēc tas ēzelis visu laiku skumji skatās tālumā?
- Meitiņ, mēs atbraucām uz zoodārzu ne tāpēc, lai tu visu laiku skatītos uz tēti! Labāk paskaties, kāds smuks kamieļītis!

Anekdote Nr. 12.

Pēterītis bija sirms jau piecu gadu vecumā, jo tētis viņam pirms iemigšanas stāstīja nevis pasakas, bet dzīves patiesību.

Anekdote Nr. 13.

Pēterītis klausīja tēti un mācījās no Šerloka Holmsa - dedukcijas metode, vijoles spēle, pīpe, kokaīns...

Anekdote Nr. 14.

- Halo!
- Tēti, es ar akmeni trāpīju pa kaut kādu "Ferrari"...
- Kas zvana? Es tevi nezinu, nezvani te vairāk!

Anekdote Nr. 15.

Dēliņš tēvam:

- Tēt, kur mēs tik vēlu ejam?

Tēvs:

- Dēliņ, mēs ejam uz automašīnu stāvvietu. Mašīnītes pa dienu ir daudz braukājušas, nogurušas, grib gulēt, bet nav neviena, kas viņām novelk kurpītes...

Anekdote Nr. 16.

- Mamm es arī gribu divus krāniņus, kā tētim! Mazo ar kuru viņš iznāk no dušas un lielo, ar kuru viņš tīra zobus mūsu auklītei!

Anekdote Nr. 17.

Dēls jautā tēvam:

- Tēt, vai tā ir taisnība, ka visi cilvēki ir brāļi?

Tēvs:

- Taisnība.

Dēls:

- Bet kas tad ir sievietes?

Tēvs:

- Viņas ir vajadzīgas, lai brāļiem nebūtu garlaicīgi.

Anekdote Nr.18.

Igaunis stāsta dēlam pasaciņu pirms aizmigšanas:

- Reiz kādā valstī aiz trejdeviņiem kalniem un jūrām bija pils. Pilī dzīvoja karalis un kara... Celies, dēls, laiks iet uz bērnudārzu!

Anekdote Nr. 19.

Tēvs ar draugiem mājās spēlē pokeru. Banka uzaugusi jau krietni liela, turpinās solīšana. Te pie tēva pieskrien četrgadīgais dēlēns un ieskatās tēva kārtīs:

- Tēt, vai četri dūži ir liela kombinācija?

Tēvs caur sakostiem zobiem klusu novelk:

- Jā, dēls...

Visi uzreiz nopasē, tēvs savāc banku. Dēliņš:

- Žēl, ka tev nebija četru dūžu.

Anekdote Nr. 20.

Jauna ģimenīte ar piecgadīgu puiku aplūko tikko nopirkto un vēl tukšo dzīvokli. Bērns skatās uz tukšo sienu un saka:

- A vot šeit mēs plauktiņu piepisīsim.

Tēvs dēlam uzšauj pa pakausi un nikni saka:

- Saprati?

- Sapratu.

- Ko saprati?

- To, ka plaukts te ņifiga nav vajadzīgs!

Anekdote Nr. 21.

- Tēti, tēti, ko tu labāk vēlējies - dēlu vai meitu?

- Vispār jau es vēlējos tikai labi pavadīt laiku...

Anekdote Nr. 22.

Dēls jautā tēvam:

- Kāpēc cilvēks, kas nedzer, nepīpē un neskrien pakal sievietēm, var nodzīvot ļoti ilgu mūžu?

Tēvs:

- Nu, ja cilvēks ir muļķis, tad tas ir uz ilgu laiku.

Anekdote Nr. 23.

Omīte un mazdēliņš taksī:

- Par ko dēliņ kļūtu, ja tavs tēvs būtu ķirurgs?

- Par dakteri!

- Un ja viņš būtu lidotājs?

- Par pilotu!

Taksists pagriežas un prasa:

- Bet ja tavs tēvs būtu dzērājs un māte palaistuve?

- Par taksistu!

Anekdote Nr. 24.

Puisītis raksta vēstuli salavecim:

"Mīļo salavecīti, mans tēvs sēž cietumā un māte dzer, bet man šogad jāsāk iet skolā un man ļoti, ļoti vajadzētu šalli, cepuri un mētelīti."

Vēstule nonāk pastā un pasta darbinieki domā, ka Ziemassvētku vecīša taču nav, nu kam sūtīs. šie paņem un samet naudu un nopērk cepurīti un mētelīti, bet šallītei nesanāk.

Puisītis pēc Jaunā gada raksta atkal salavecim:

"Paldies tev salatēti par dāvanām – man patika gan cepurīte, gan mētelītis, bet šalli gan laikam pastā nozaga..."

Anekdote Nr. 24.

Vakars satumst, tēvs pa logu sauc pagalmā:

- Jānīt, vai tu nedomā beidzot nākt mājās?
- Domāju.
- Nu, un? ...
- Tēt, vajag vēl drusku padomāt.

Anekdote Nr. 26.

Bērni skolā stāsta, ar ko nodarbojas viņu vecāki.

Jānītis:

- Mans tētis ir ceļu policists, naudas mums ir daudz, dzīvojam labi!

Anna:

- Mana mamma ir prostitūta, naudas mums ir daudz, dzīvojam labi!

Pēterītis:

- Mans tētis ir tālbraucējs šoferis. Ja nebūtu ceļu policistu un prostitūtu, mums būtu daudz naudas...

Anekdote Nr. 27.

Puisīts sēž futbola tribīnēs. Vīrietis blakus jautā:

- Kur tu tik dārgu biļeti dabūji?
- Tētis nopirka.
- Kur tad pats tētis?
- Mājās, biļeti meklē...

Anekdote Nr. 28.

- Tēt, mēs izdarījām kaut ko briesmīgu...
- Sasitāt mašīnu?
- Nē...
- Augšāmcēlāt mirušos?
- Jā.
- Bet mašīna vesela?
- Jā.
- Tad viss kārtībā!

Anekdote Nr. 29.

Pie kāda dzīvokļa durvīm zvana pastnieks. Atver gadus piecus vecs zēns ar cigāru zobos.

Pastnieks pavisam apjucis jautā:

- Mamma vai tētis ir mājās?

Puisēns, iepūzdams dūmu mutuli pastniekam sejā un laimīgi smaidīdams saka:

- Un kā tu pats domā?!

Anekdote Nr. 30.

Divu māmiņu saruna: - Kam tad ir līdzīgs tavš dēls? - Precīza tēva kopija! Visu laiku guļ, un kad pamostas, stieejas pēc pudeles!

Anekdote Nr. 31.

Tēvs saka: „Dēls, rīt iesim sienu pļaut.”

Dēls: „Es nepļaušu.”

Tēvs: „Nē, pļausi gan.”

No rīta aiziet abi uz pļavu. Tēvs saka: „Es aizmirsu ūdeni paņemt, aizej atnes.”

Dēls iet uz mājām, ierauga, ka māte ar kaimiņu ar seksu nodarbojas ne pa jokam. Nolēma nedaudz pagaidīt. Māte saka kaimiņam: „Tu savu kreklu uzmet uz siena kaudzes, lai tad kad es iešu pusdienas nest – es pie Tevis aizietu nevis pie vīra.” Dēls iet atpakaļ uz pļavu un ierauga, ka tēvs ķēvi ņem priekšā. Nu dēls pagaida, kamēr process pabeigsies. Pieiet pie tēva un saka: „Māte teica, lai tu savu kreklu uzmet uz siena kaudzes, lai viņa nesajauc tevi ar kaimiņu kad pusdienas nesīs.” Māte nāca un nokļuva pie tēva. Neko darīt. Tēvs saka dēlam:

„Aizej aiznes kaimiņam šņabīti, a to viņš tāds saskumis izskatās.” Dēls šņabīti izdzer pats, aiziet pie kaimiņa un saka: „Tēvs uzzināja, ka tu māti drātē, un nāks tūliņ tevi ar cirvi sist nost.” Kaimiņš nenoticēja. Dēls atgriežas pie tēva un saka: „Kaimiņam rati salūzuši, cirvi prasa lai aiznes.” Tēvs ņem cirvi un iet pie kaimiņa. Kaimiņš ierauga un metas bēgt, tēvs šim pakaļ. Māte prasa dēlam, kāpēc tēvs skraida pakaļ kaimiņam, un dēls atbild: „Nu tēvs uzzināja, ka tu viņu krāp ar kaimiņu, nolēma viņu sist nost un pēc tam tevi arī siņš nost.”

Māte galvu saķērusi skrien uz ciemu. Tēvs kaimiņu tā arī nenokēris atnāk atpakaļ uz pļavu un prasa: „A kur māte aizskrēja?” Dēls atbild: „Māte uzzināja, ka tu ķēvi drāzi, aizskrēja uz ciemu visiem stāstīt.” Tēvs pielec kājās un skrien mātei pakaļ. Dēls piesmēķē cigareti, atguļas pret siena kaudzi un saka: „Es taču teicu, ka nepļaušu – značit nepļaušu.”

Anekdote Nr. 32.

Dārgie mamma un tēti!

Jau ir pagājuši 4 mēneši kopš es esmu aizbraukusi no jums lai mācītos labā skolā. Man iet ļoti labi, es jums tūliņ visu apstāstīšu, tikai apsēdieties gan, pirms turpinat lasīt. Noteikti apsēdieties!

Tātad man iet visai normāli. Galvaskausa lūzums un citi ievainojumi, kurus es ieguvu, izlecot kojās, no ceturtā stāva, kad sākās ugunsgrēks, ir pietiekami sadzijuši. Es jūtos gandrīz normāli, jo nenormālās galvassāpes tagad ir tikai divreiz dienā.

Par laimi, ugunsgrēka un mana lieliskā lēciena liecinieks bija kaut kādas atomstacijas darbinieks. Tad nu viņš arī izsauca ugunsdzēsējus un reanimāciju.

Mmm, pēc tam viņš mani apmeklēja slimnīcā... Tā kā man nebija kur dzīvot, jo kojas nodega līdz pamatiem, viņš bija tik laipns un piedāvāja iet dzīvot pie viņa. Nu ja konkretizēt, tad tā nav gluži māja, bet gan drīzāk pagrabs, toties visai mājīgs.

Viņš ir kolosāls puisis, mēs viens otru ļoti mīlam un domājam aprecēties. Mums vēl nav noteikts konkrēts kāzu datums, bet noteikti tās noorganizēsim līdz tam, kamēr mana grūtniecība kļūs acīmredzama.

O jā, es zinu mani mīļie vecāki, kā jūs esat priecīgi, ka tik ātri un negaidīti paliksiet par vecvecākiem (mammai es taču piedzimu 16 gados?).

Ar kāzām mēs mazliet kavējamies, jo manam nākamajam vīram ir kaut kāda venēriska slimība, kuru vēl nav izpētījuši, bet ārsti saka ja paspēšot, tad izpētīšot (īsti nesapratu kā viņi to bija domājuši).

Esmu pārliecināta, ka jūs savu znotiņu sagaidīsiet atplestām rokām. Viņš ir ļoti laipns un, neskatoties uz to, ka ne īpaši izglītots, toties ambiciozs. Arī tas apstāklis, ka viņš piekopj citu ticību nekā mēs, es zinu, neliks jums pārdzīvot, jo tā ādas krāsa ir visai citāda kā mums. Tik vēl neemu sapratusi, viņa tēvs ir kādas pretteroristiskas organizācijas vadītājs, kura

nodarbojas ar kādas tur taisnības panākšanu.

Tagad gan jūs zināt par manu dzīvi visu, gribu jums pavēstīt, ka nekāda ugunsgrēka nebija un arī nekādu lūzumu un traumu, ne grūtniecības, ne man ir sifilisa paveids, ne man ir vīrietis.

Toties man ir trijnieks kultūras vēsturē un es izgāzos matemātikas eksāmenā.

Es vienkārši gribeju, lai jūs pret manām atzīmēm atiektos no pareizās perspektīvas.

Anekdote Nr. 33.

Skolotāja prasa klasē: "Kāda starpība ir starp tēti un mammu?"

Pēterītis: "Starpība ir starp kājām!"

Skolotāja, protams, sašutusi par šādu atbildi.

Pēterītis turpina: "Nu tēta kājas izmērs ir lielāks nekā mammai!"

Anekdote Nr. 34.

Sēž tēvs ar dēlu laivā, makšķerē. Protams, nekas neķeras. Tēvs saka - padod maizi, pamēģināsim uz maizes kautko noķert, varbūt sāk ķerties.

Dēls atbild - es apēdu maizi.

Tēvs saka pēc kāda laiciņa - nu tad padod sieru, varbūt kāds breksis pieķeras.

Dēls saka - es apēdu sieru.

Tad tēvs saka - nu tad apēd sliekas un braucam mājās.

Anekdote Nr. 35.

Skolotāja: Bērni pastāstiet, kas ir jūsu vecāki.

Pēterītis: Mans tētis ir menedžeris.

Skolotāja: Ļoti labi, Pēterīt. Un, kas ir tavs tētis, Jānīt?

Jānītis: Mans tētis ir hakeris.

Skolotāja: ?

Jānītis: Trīs reizes kodējās no alkoholisma un visas trīs reizes kodu lauza.

Anekdote Nr. 36.

Reiz kāda sieviete, kamēr vīrs ir darbā, uzaicina mīļāko. Pēkšņi vīrs negaidīti pārrodas mājās un sieva, nezinot ka viņas 9 gadus vecais dēls slēpjas tualetē, paslēpj mīļāko tur pat.

Zēns saka vīrietim, "Te ir tumšs."

Vīrietis atbild, "Tumšs gan."

Zēns – "Man ir beisbola bumba."

Vīrietis – "Tas ir labi."

Zēns – "Gribi nopirkt?"

Vīrietis – "Paldies, nē."

Zēns – "Ārpusē ir mans tētis."

Vīrietis – "Cik?"

Zēns – "250 latu."

Pēc pāris nedēļām tas pats notiek vēlreiz un mammas mīļākais nonāk vienā tualetē ar viņas dēlu.

Zēns – "Te ir tumšs."

Vīrietis - "Tumšs gan."

Zēns – "Man ir beisbola cimds."

Vīrietis – atceroties iepriekšējo reizi, jautā, "Cik?"

Zēns – "750 latu."

Pēc pāris dienām tēvs saka savam dēlam, "Ņem savu bumbu un cimdu. Ejam pagalmā pamētāt."

Zēns atbild, "Es nevaru. Es tos pārdevu."

Tad tēvs jautā, "Par cik tad tu tos pārdevi?"

Dēls atbild, "Par 1000 latiem."

Tēvs sašutis iebilst, "Tas ir briesmīgi! Kā tu varēji tā apkrāpt savu draugu. Tā cena taču ir daudz par augstu. Rīt dosimies uz baznīcu lai tu varētu izsūdzēt grēkus."

Nākamajā dienā tēvs aizved dēlu uz baznīcu un apsēdina grēksūdzes būdiņā.

Kad būdiņas durvis aiz zēna ir aizvērušās, zēns saka, "Te ir tumšs."

Mācītājs atbild, "Tikai nesāc atkal savus pekstiņus!"

Anekdote Nr. 37.

Puisītis pie pusdienu galda vecākiem nikni jautā: "Kāposti ziemā neaug, stārķi nelido! Tad pasakiet vienreiz, kur es rados?"

Anekdote Nr. 38.

Ģimenē ir divi bērni (dvīņi). Viens optimists, otrs pesimists. Māte ar tēvu izdomā, ka vajadzētu to kaut kā "izlīdzināt", it sevišķi tagad ir pateicīgs brīdis - rīt ir viņu dzimšanas diena.

Pesimistam vecāki vakarā pie gultas noliek zirdziņu, bet optimistam kaudzi ar "zirgāboliem". Puisītis pesimists no rīta pasmostās, ierauga dāvanu uz saka: "Zirdziņš? ... nū tik maziņš, man gribējās lielāku. Brūns, bet man gribētos pelēku."

Optimists, ieraugot savu dāvanu - zirga kaku čupu, saka: "Bet mans toties ir dzīvs, tikai aizmucis."

Anekdote Nr. 39.

Mamma saka Pēterītim:

- Ja labi mācīsies, mēs ar tēti tev nopirksim velosipēdu, bet, ja slikti, tad klavieres.

Anekdote Nr. 40.

- Tēti laikam šī meža vietā kādreiz bija jūra!
- Kāds tu man gudrs! Kā tu, dēliņ, to saprati?
- Tu paskaties, cik te daudz konservu bundžu!

Anekdote Nr. 41.

- Pēterīt, ko tev tētis uzdāvināja dzimšanas dienā?
- Četras kaķenes, skolotāj!
- Beidz jokot, es tev nopietni prasu!
- Es jau arī nejokoju! Mans tētis ir vienīgais stiklinieks šajā rajonā!

Anekdote Nr. 42.

Tēvs atver dēla dienasgrāmatu – visi divnieki, izņemot dziedāšanu, kurā augstākā atzīme.

- Un šitais idiots vēl dzied!

Anekdote Nr. 43.

- Tēti, iedod naudu!
- Dēliņ, kad tu beidzot sapratīsi, ka dzīvē ir daudz svarīgākas lietas par naudu?
- Tēti, es jau to sen esmu sapratis. Vienkārši, kad vedu šīs lietas uz kafejnīcu, bez naudas nu nekādi...

Anekdote Nr. 44.

Tēvs dēlam:

- Dēls, atkal pīpēji? Tu od pēc cigaretēm.
- Nē, tēt, es tikai stāvēju tur, kur smēķēja.
- Nu protams, un sēdēji tur, kur šņabi dzēra, un gulēji tur, kur ar seksu nodarbojās!

Anekdote Nr. 45.

Laimīgais tēvs stāsta draugam:

- Mana sieva dzemdēja! Turklāt viņa to darīja ļoti moderni – ūdenī. Bērns ir vienkārši lielisks – četri kilogrami un, kā par brīnumu, kluss, tikai jāpabaro un akvārijā biežāk ūdens jānomaina...

Delfi.lv anekdotes

Anekdote Nr. 46..

Jānītis prasa tēvam: – Tēt, pastāsti kas ir politika?

Tētis: – Nu skaties, piemēram, mūsu ģimene.

Es pelnu naudu, tātad es esmu finanšu ministrija.

Mamma vada saimniecību, tātad viņa ir valdība.

Vectētiņš seko lai mājās būtu kārtība, tātad viņš ir arodbiedrība.

Mājkalpotāja dara visus mājas darbus, viņa ir uzņēmēji un darbaļaudis.

To visu mēs darām ir priekš tevis, tātad tu esi tauta.

Tavs jaunākais brālītis ir nākotne.

Saprati?

- Nē.

- Nu tad ej gulēt.

Nakts vidū Jānītis pamostas no brāļa raudāšanas, secina, ka tas ir apkakājies un skrien modināt māti, bet māte neceļas un sūta Jānīti bekot. Viņš dodas meklēt tēvu un atrod to virtuvē, kur tas kniebjas ar mājkalpotāju, savukārt vectētiņš to visu vēro pa durvju šķirbu.

Jānītis parausta plecus un dodas gulēt.

No rīta viņš satiek Tēvu un saka:

- Tēt, tēt es sapratu kas ir politika: tas ir tad kad finanšu ministrija drāž uzņēmējus, valdība tajā laikā guļ un arodbiedrība uz to visu vienkārši noskatās. Tajā pašā laikā uz tautu visiem uzspļaut, bet nākotne ir mēslos.

Anekdote Nr. 47.

Tēvs stāsta piecgadīgajam dēlēnam:

- Stārķis tev mazu brālīti atnesa...

- Zini, tēt, es tevi nesaprotu. Apkārt tik daudz skaistu sieviešu, kāpēc tu ar stārķiem pinies?

Anekdote Nr. 48.

Zvana telefons, klausuli paceļ meitenīte:

- Hallo!

- Ir tētis mājas?

- Jā ir. - Čukstus atbild meitenīte.

- Nu tad pasauc.

- Nevaru, viņš ir ļoti aizņemts.

- Nu tad pasauc mammu.

- Nevaru, viņa arī ir ļoti aizņemta.

- Vai kāds cits pieaugušais ir mājās.
- Jā, ir policista kungs.
- Nu tad pasauc policista kungu.
- Nē, nevaru, viņš un arī ugunsdzēsēja kungs ir ļoti aizņemts.
- Ko tad viņi visi dara, ka ir tik ļoti aizņemti?
- Meklē mani..., nočukst meitenīte.

Anekdote Nr. 49.

Andrīša dzimšanas diena. Tante uzdāvina mazu dāvaniņu. Andrītis klusē.

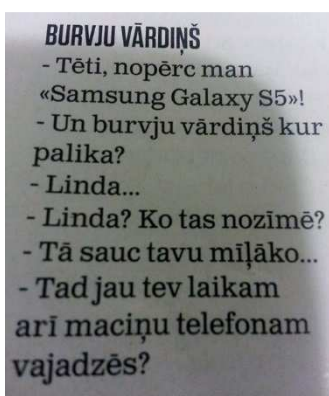
Mamma: "Kas jāsaka tantei? Ko es saku, kad tētis algu mājās atnes?"

Andrītis: "Un tas ir viss???"

Anekdote Nr.50.

**Māte ar tēvu no virtuves sauc -
Jānīti tu zapti ēdi? Ēdu! Visu izēdi?
Izēdu! Ko pēc tam ar burciņu
izdarīji? Piekakāju! Māte tēvam -
Es taču teicu piekakāts, bet tu nē
sacukurojies, sacukurojies!**

Anekdote Nr.51.

Anekdote Nr. 52.

Vecāki, gaidot atgriežamies dēlu no brīvdienām, saņem telegrammu: "Nokavēju vilcienu, izbraukšu rīt tajā pat laikā" .

- Tas nu gan ir muļķis! - tēvs pukojas. - Ja viņš rīt izbrauks tajā pat laikā, tad taču atkal nokavēs vilcienu!

Anekdote Nr. 53.

Tēvs pamāca dēlu:

Dēliņ, nekad nemēģini slīcināt bēdas vīnā!

Kāpēc, tēti?

Tāpēc, ka tās pārāk labi peld.

Anekdote Nr. 54.

Pēterīša tēvs apprecējās otrreiz.

Pēc kāzām jautā Pēterītim; Nu kā tev patīk jaunā mamma?

Pēterītis: Zini, tēti, man liekas, ka tevi ir apmuļķojuši - nekāda pavisam jaunā viņa neizskatās.

Anekdote Nr. 55.

Jaunietis vaicā tēvam:

Tēvs, kā tu domā, kurš mēnesis vislabāk piemērots kāzām?

Tēvs: Martobris.

Dēls: Bet tāda mēneša taču nav!!!!

Tēvs: Tāpēc jau tas ir vispiemērotākais.

Anekdote Nr. 56.

Mājas dzemdības. Otrā istabā sēž nervozs nākamais tēvs.

No dzemdību istabas iznāk akušiers un saka:

Jums āmurs ir?

Tēvs : Nu ir, bet kam jums?

Akušiers: Man ļoti nepieciešams!!!

Dabū āmuru.

Pēc minūtēm 10 akušiers:

Jums plakanknaibles ir?

Tēvs : Nu ir, bet kam jums?

Akušiers: Man ļoti nepieciešamas!!!

Dabū plakanknaibles.

Vēl pēc 15 minūtēm akušiers:

Jums elektrourbis ir?

Tēvs šausmās : Nu ir, bet kam vēl tas jums?

Akušiers: Man ļoti, ļoti nepieciešamas!!!

Dabū elektrourbi, pazūd dzemdību istabā.

Vēl pēc 20 minūtēm akušiers iznāk, slauka sasvīdušo pieri un saka: Steidzami jāsauc cits akušiers, es instrumentu čemodānu nevaru vaļā dabūt!

Anekdote Nr. 57.

Dāma jautā mazai meitenītei: Cik skaistas tev cirtas! Vai tās tev no mammas?

Meitenīte: Nedomāju! Drīzāk no tēta, jo viņam uz galvas vairs nevienas cirtas nav.

Anekdote Nr. 58.

Mammu, vai tā ir tiesa, ka katram bērnam jābūt savam tētim?

Tiesa meitiņ, tiesa.

Mammu, bet kāpēc tad tā, ka mēs esam trīs bērni ģimenē, bet tētis tikai viens?

Anekdote Nr. 59.

Dakter! Sieva aizbrauca atvaļinājumā un man pameta mūsu mazuli. Es viņu masēju, vedu pastaigāt, lasu pasaciņas vakaros, velku tīras drēbītes, vannoju, bet šis aizvien vairāk zaudē svaru.

Dakters: Bet ar ko jūs viņu barojat?

Virš: Ak barot! vajag?!?! Es jau tā arī domāju, ka būšu kaut ko aizmirsis, ko sieva man lika darīt.

Anekdote Nr. 60.

Tēvs dēlam:

Ak, tu, liekēdis! Tev prātā tikai datori un meitenes! Es tavā vecumā pa naktīm rāvos vaiga sviedros vagonus izkraujot! Jā, rāvos, rāvos.....kamēr nenokāra.....

Anekdote Nr. 61.

Mēs ar tēti vakar bijām šautuvē.

Nu un kā veicās?

Zini, secinājām, ka medības nevarētu būt mūsu iztikas avots.

Anekdote Nr. 62.

Vecotēv, tu gadījumā nezini, kas ir Instagram?

Nezinu, bet spriežot pēc nosaukuma, tur ielej šnabi !

Anekdote Nr. 63.

Tēti, cik daudz laika nepieciešams, lai satiktu savu sapņu meiteni?

Daudz dēļiņ, daudz....Bet, lai laiku īsinātu, var pāris reizes aprecēties.

Anekdote Nr. 64.

Tēti, cik izmaksā precības?

Dēļiņ, es tev precīzi to pateikt nevarēšu, jo turpinu maksāt.....

Anekdote Nr. 65.

Pēterītīm draugi pastāstīja, ka katram pieaugušajam ir kāds noslēpums un to zinot viņus var šantažēt savās interesēs.

Pēterītis nolēma izmēģināt.

Atnāk mājās un saka mammai - Es visu par tevi zinu!

Mamma- še 20 Ls, bet neko nestāsti tētim!

Vakarā pārnāk tētis, Pēterītis: Es visu par tevi zinu!

Tētis: še 50 Ls, bet neko nestāsti mammai

No rīta Pēterītis dodas uz skolu, pie durvīm satiek pastnieku un saka: Es par jums visu zinu!!!!

Pastniekam no rokām izkrīt pasta soma, acīs sariesas asaras, drebošām rokām šis saka: Nu drošāk, nāc apskauj savu tēti, dēļiņ!!!!

Anekdote Nr. 66.

Pāris mēnešus pēc kāzām jaunā sieva pieiet pie vīra, maigi apskauj, noskūpsta un saka:

Dārgais, tu zini, ka mums būs trīs bērniņi?

Vīrs, apskaujot sievu maigi dūdojot: Dārgā, kā tu to zini? Vai dokters pateica, ka gaidāmi trīnīši?

Sieva: Nē, tagad būs viens, bet divi dzīvo pie manas mammas....

Anekdote Nr. 67.

Tēvs dusmojas:

- Jaunais cilvēks! Jūs solījāt manu meitu atvest mājās divpadsmitos, bet tagad jau ir trīs, un vispār tā nav mana meita!

Anekdote Nr. 68.

Saruna vilcienā.

- Mana sieva, kad bija stāvoklī, lasīja Divus kapteiņus.

Mums piedzima divi braši zēni.

Otrais saka:

- Jā, jā, manējā stāvoklī lasīja Trīs muskatierus.

Pasaulē nāca trīs rezgaļi.

Trešais sarunu biedrs kļuva bāls un palūdza ūdeni.

- Kas tev kaiš? Slikti palika?
- Mana sieva ir devītajā mēnesī. Viņa lasa Ali Babu un 40 laupītājus.

Anekdote Nr. 69.

Divi draugi satiekas.

Sveiks, kā klājas, vai drīz atvaļinājums?

Drīz, jau drīz, tikai šoreiz es tevi neklausīšu.

Kā tā?

Nu pirms 6 gadiem tu man ieteici doties uz Ēģipti, sieva palika stāvoklī, pirms 4 gadiem tu man ieteici doties uz Karību salām - sievai atkal grūtniecība, pirms 2 gadiem tu man ieteici doties uz Indiju - un atkal grūtniecība.

Nu un ko tu domā darīt šoreiz?

Šoreiz viss būs savādāk - sieva brauks man līdzi!

Anekdote Nr. 70.

Tēti, tēēēēēēē, tēēēēēēē!!!!

Kas ir dēliņ?

Tēti, es nejausi trāpīju ar akmeni tam tur sarkanajam Ferrari.

Puisīt, ko tu pie manis piesējies, ko tev vajag?

Anekdote Nr. 71.

Tēvs ar dēlu makšķerē. Dēls noķer zelta zivtiņu.

Zelta zivtiņa saka: Palaidiet mani vaļā, tad izpildīšu 3 jūsu vēlēšanās!

Sīkais saka:Kāmīti gribu!

Tētis:Dirsa tev kāmīti!

Sīkais:Ārā kāmīti, arā!

Anekdote Nr. 72.

- Paklau, Jāni, kāpēc tavs dēls tik ātri aug? Tu viņu stiep aiz ausīm?

- Nē, Pēter, es vienkārši katru mēnesi monitoru paceļu par 5 cm uz augšu.

Anekdote Nr.73.

Jānītis nāk mājās no skolas un ierauga uz sienas uzrakstu PIMPIS, bet kā jau parasti Jānītis nezina ko tas nozīmē.

Viņš aiziet mājās un prasa tēvam:

”Ko nozīmē vārds PIMPIS?”

Tēvs atbild:

“Nekad vairs neizrunā šo vārdu, no tā ir jābaidās!”

Nākošajā dienā mazais Jānītis aiziet pie lielajiem huligāniem un saka:

“Baidieties no manis! Es esmu PIMPIS!”

Anekdote Nr.74.

Meita: Tēti, kas ir padauza?

Tētis: Ak, Dievs! Kur tu dzirdēji šo vārdu?...

M.: Bērnudārzā. Jānīts teica, ka es esmu padauza. Jo es viņam vairāk nedodu. Bet dodu Pēterītim.

T.: KO?!

M.: Mīksto lācīti. Nedodu spēlēties ar mīksto lācīti.

T.: Ak, Kungs! Muļķis tas tavs Jānīts. Bet padauza, tā ir slikta sieviete, lūk kas tā tāda ir!

M.: Slikta? Kāpēc?

T.: Tāpēc ka tā ir pārdodama.

M.: Tātad Māras tante arī ir padauza? Viņa taču pārdod veikalā. Tātad pārdodama.

T.: Nē, Māras tante nav pārdodama, jo viņa nepārdod sevi, bet gan suvenīrus. Padauza parasti pārdod sevi.

M.: Kā tas ir – sevi?

T.: Ļoti vienkārši. Tas kas vēlas, var viņu nopirkt uz kādu laiku.

M.: Priekškam?

T.: Lai gulētu.

M.: Gulētu?

T.: Jā, vienā gultā.

M.: Tātad padauza ir mūsu mamma?

T.: Tu esi nojūgusies!

M.: Bet viņa taču ar tevi guļ par naudu.

T.: Par kādu naudu?!

M.: Nu par tavu algu.

T.: Vai tad tā ir nauda!... Nē, viņa ar mani guļ mīlestības dēļ. Es ceru...

M.: Tāpat kā ar Artūra onkuli?

T.: Ko? Ar kādu vēl Artūra onkuli?

M.: No otrās kāpņu telpas. Nu, kad tu biji komandējumā, pie mums nakšņoja Artūra onkulis. Ar mammu vienā gultiņā.

T.: Artūrs? Gultiņā? Nu es viņai rādīšu! Padauza!!! (aizskrien prom)

M.: Dīvaini, kā gan mamma var būt padauza, ja viņa ar Artūra onkuli ne par naudu, bet gan mīlestības dēļ guļ?...

Anekdote Nr. 75.

Tēti - vai GRŪTI, SAREŽĢĪTI un SMAGI ir sinonīmi?

Ne gluži, dēļiņ:

GRŪTI atteikties no piedāvājuma iedzert par velti,

SAREŽĢĪTI - aprēķināt savu optimālo devu, bet

SMAGI- tas jau ir otrā rītā.

Anekdote Nr. 76.

Tēt, tēt! Iedod man ātri 2 latus, ludzu! Tas ir kādai vecai kundītei!

Tu nugan esi labsirdīgs, bet kur viņa ir?

Aiz stūra tirgo saldējumu, tēt!

Anekdote Nr.77.

Manā dzīvē šogad ir notikuši 2 visbūtiskākie notikumi:

1. Man piedzima dēls.
2. Es beidzot sadūšojos par to pateikt sievai.

Anekdote Nr. 78.

Par kuriem tu dēls fanosi futbola čempionātā? - Par tiem, kuri uzvarēs.

Anekdote Nr. 79.

Jānītis atnāk mājās un prasa tētim tētim:

- Tēti, vai zemenēm ir melni punktiņi?

- Nē, nav!
- Ai, tad es šodien apēdu mārīti.

Anekdote Nr. 80.

Bērns: Tēti, kas tas tāds "Eņģelis"?

Tēvs: Nu tāds maziņš, ar spārniem, lido...

Bērns, pārtraucot: Vai kož arī.....?

Anekdote Nr. 81.

Mājās pārrodas dēlēns un saka vecākiem: Es pierakstījos treniņiem spora klubā " Cīņa bez noteikumiem".

Tēvs: Skaties māt, mūsu dēls jau no mazotnes sāk gatavoties deputāta karjerai.

Anekdote Nr. 82.

- Dēls, tu esi stulbs vai izliecies?

- Nē, tēt, es neesmu izliecies...

Anekdote Nr. 83.

-Jums nosvērt?

- Varētu.

-Tieši četri kg.

-Un ietiniet, lūdzu.

-Vai apsiet?

-Vēlams...

-Izskatās, ka jūs pats tāds savārdzis, knapi stāvat.

- Nekas, viss kārtībā, es noturēšu.

- Turiet šitā. Stigrāk! Nebaidieties! Apsveicam Jūs, tēvs, ar jaundzimušo!

Anekdote Nr. 84.

-Mēs ar sievu vakar satikāmies restorānā...

-Cik romantiski!!

- Kas tur romantisks!?!?!? Es taču domāju, ka viņa ar bērniem sēž mājās....

Anekdote Nr. 85.

Meita pārrodas mājās tikai no rīta.

Tēvs dusmīgs jautā:

Kā to nosauksim?

Es nezinu, tēt, kā to sauc,bet turpmāk tas būs mans hobijs..

Anekdote Nr.86.

Tēvs māca dēlam būt godīgam. Pēc kāda laika dēls atnāk mājās pārskaities. Tēvs jautā, kas par lietu un dēls atbild:

Apnicis, ka meitenes no manis novēršas. Eju pastaigāties ar savu meiteni, kad viņa man sāk jautāt, vai man ir mersedess, es atbildu, ka nav; tad viņa pajautā, vai man ir divstāvīga māja pie jūras, es saku, ka nav, viņa pagriežas un aiziet.

Tēvs domā kādu laiku un atbild:

Mēs varam pārdot bentliju un nopirkt to sūda mersedesu, bet dēļ katras no tavām meitenēm nojaukt divus stāvus mūsu villai - tas jau ir par daudz!

Anekdote Nr. 87.

Vakar iepazinos ar draudzenes vecākiem.

Nu un kā?

Brīnišķīgi, uzņēma kā savu dēlu, pat ar siksnu dabūju...

Anekdote Nr. 88.

Dēliņ, kad precēsies, izvēlies tādu līgavu, kurai būs vismaz trīs māsas.

Kāpēc tēvs?

Kad viņas visas izies pie vīra, tev bojās dzīvi tikai 1/4 sievasmātes.

Anekdote Nr. 89.

Nakts. Vienistabas dzīvoklis. Vecāki tā kā nolēmuši pamīlēties, bet māte laužas:

- Ja nu Jānītis neguļ?

Tēvs: Da guļ jau sen! Jānīt! Guli? Atnes ūdeni!

Klusums. `Nu redz, sen jau guļ`, nosaka tēvs un ķeras pie lietas.

Tā nu process notiek, līdz pēc daždesmit minūtēm atskan neapmierināta bērna balss: "Un ilgi man būs ar to ūdeni šeit jāstāv?!?"

Anekdote Nr. 90.

Ņujorka. Telefona centrālē ienāk ebrejs un prasa savienojumu:

- Man, lūdzu, Maskavu, telefons tāds un tāds, desmit sekunžu saruna.

- Jūs paspēsiet parunāt pa desmit sekundēm?

- Mierīgi.

Ebrejs zvana uz mājām:

- Sāra, tu kakā?

- Jā, tēti!

- Nu labi, atā!

Telefonistei acis uz kātiņiem. Viņa jautā ebrejam:

- Un ko jums dod šī informācija?

- Nu, vai tad nav skaidrs? Es pajautāju, vai viņa kakā. Viņa atbildēja, ka jā. Bet, ja reiz kakā, tā tad ēd. Ja reiz ēd, tā tad ir nauda. Bet ja ir nauda, tad taču viss kārtībā!

Anekdote Nr. 91.

Stingrs tēvs jautā savai meitai:

- Dace, es vakar redzēju, kā tu mašīnā nodarbojies ar seksu ar kādu jaunu cilvēku. Kas viņš tāds ir?

Dace ilgi domā:

- Kādā krāsā bija tā mašīna?

Anekdote Nr. 92.

Jānītis raud aizgūtnēm.

- Kas noticis dēliņ, satraukti vaicā tēvs.

- Es pazaudēju 10 latus.

- Nu ko, negadījums paliek negadījums, tāpēc nebēdājies, iedošu tev citus 10 latus.

Jānītis sāk raudāt vēl skaļāk.

- Kas tad nu? Par ko tu tagad raudi?

- Ja es nebūtu pazaudējis tos 10 latus, man tagad būtu 20.

Anekdote Nr. 93.

Hallo! Tēti? Es braucu mājās, kaut ko nopirkt? -Jā dēls...nopērc dzīvokli un dzīvo atsevišķi!

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Tēva loma anekdotēs mūsdienās un tradicionālās folkloras aspektā”
izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Laine Zaviļeiska _____
/paraksts un datums/

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai
Vadītāja: Mg. philol. Rūta Jirgensone _____
/paraksts un datums/

Recenzente:
Mg. philol. Kristīne Rotbaha _____
/paraksts un datums/

Darbs iesniegts Humanitāro zinātņu fakultātē _____

Dekāna pilnvarota persona: doc. Inta Urbanoviča _____
/paraksts/

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____

protokols nr. _____, vērtējums _____

Komisijas sekretāre: doc. Inta Urbanoviča _____
/paraksts/